

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล: การก่อรูปทาง สถาปัตยกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามลำดับของหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 4.1 ลักษณะข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์
- 4.2 การวิเคราะห์หาค่าสัมพัทธ์สถาปนิกและนักวิชาการ
 - 4.2.1 การสัมภาษณ์โดยตรง
 - 4.2.2 การสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
 - 4.2.3 ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์โดยตรงและการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
- 4.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม
 - 4.3.1 การวิเคราะห์ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่
 - 4.3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่
- 4.4 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม
 - 4.4.1 การวิเคราะห์ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่
 - 4.4.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ความคิดเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

- 4.5 ข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป
 - 4.5.1 การเปรียบเทียบประเด็นตามระดับความเห็นด้วยระหว่างกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป
 - 4.5.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบความคิดเห็นในการก่อรูประหว่างกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป
- 4.6 การวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผล
 - 4.6.1 การวิเคราะห์การวางผัง
 - 4.6.2 การวิเคราะห์การจัดกลุ่ม
 - 4.6.3 การวิเคราะห์การสร้างมวล
- 4.7 การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่
 - 4.7.1 การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ผ่านแนวรูปแบบต่าง ๆ และแนวโน้มในการสร้างสรรค์
 - 4.7.2 ข้อสรุปลักษณะโดดเด่นในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

4.1 ลักษณะข้อมูลและการนำไปใช้ประโยชน์

ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากแหล่งข้อมูลหลัก 3 แหล่ง โดยต่างมีวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์เฉพาะ ดังนี้

1. การค้นหาทฤษฎี แนวความคิดและองค์ความรู้ ด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมจากเอกสาร เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างกรอบแนวคิดวิจัย (research conceptual framework) โดยมีการกำหนดแนวคิดหลัก ๆ (key concepts) และสาระแนวความคิด (concepts) ที่จะมีการพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดวิจัยอย่างต่อเนื่องต่อไป
2. การสำรวจงานสถาปัตยกรรม ที่แสดงเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เพื่อใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในรูปแบบตามที่ปรากฏใน
 - การสำรวจงานศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2
 - การสำรวจภาคสนามงานสถาปัตยกรรมที่เข้าข่ายตามกรอบแนวคิดวิจัย
 - การกล่าวถึงในบทสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ

ทั้งนี้รวมทั้งเพื่อนำไปใช้อ้างอิงในการสร้างแบบสอบถาม

3. การสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ ซึ่งมุ่งค้นหาแนวคิดเบื้องต้นหลังจากออกแบบสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ตลอดจนทัศนคติและข้อวิจารณ์ต่อแนวทางการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในบริบทของโลกาภิวัตน์
4. การใช้แบบสอบถามเพื่อถามกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไป โดยสาระสำคัญของแบบสอบถามมุ่งค้นหาคำตอบสำหรับประเด็นที่ได้ค้นพบจากการสำรวจงานศึกษา/งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งที่ได้จากการสำรวจงานสถาปัตยกรรม และจากการสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ ทั้งนี้ มุ่งการวิเคราะห์ระดับความเห็นด้วยต่อประเด็นคำถาม 27 ข้อ กลุ่มข้อความที่มีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นองค์ประกอบหลัก ๆ ในความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไป

4.2 การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ

การดำเนินการสัมภาษณ์ในโครงการวิจัยนี้ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์โดยตรง และการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

4.2.1 การสัมภาษณ์โดยตรง

คณะผู้วิจัยได้ออกทำการสัมภาษณ์สถาปนิกผู้ออกแบบอาคารที่จัดเป็นงานสถาปัตยกรรมในแนวเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ตามที่ได้ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ และที่ได้ออกทำการสำรวจลักษณะทางกายภาพ ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างได้กำหนดคำถามใน 3 ประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

- 1) แนวคิดเบื้องต้นหลังจากออกแบบและแรงบันดาลใจ
- 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่
- 3) ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดรูปแบบลักษณะไทย ตามสาระที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดวิจัยในส่วนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมไทย

การสัมภาษณ์สถาปนิกจึงเป็นการหาข้อมูลเชิงลึก เพื่อเข้าใจถึงแนวคิดที่ซ่อนเร้นหรือแอบแฝงอยู่ในงานสถาปัตยกรรม สามารถดึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ออกแบบออกมาจากคำพูดในการให้สัมภาษณ์ ส่วนการสัมภาษณ์นักวิชาการมุ่งให้แสดงความคิดเห็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

เกี่ยวกับเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม

บทสรุปจากการสัมภาษณ์โดยตรง

สาระจากการสัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยและประเด็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม จากการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้แสดงแนวคิดเฉพาะและข้อพิจารณาที่ใช้เป็นเงื่อนไขหรือปัจจัยนำไปสู่การออกแบบ มีดังนี้

องอาจ สาตรพันธุ์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 ธันวาคม 2554)

สถาปนิกอาวสุ งามอาจ สาตรพันธุ์ ได้รับการยกย่องในฐานะผู้สร้างสรรค์ผลงานสถาปัตยกรรมด้วยความพิถีพิถันเสมอมา สถาปนิกผู้นี้มีแนวทางการออกแบบที่พัฒนาต่อเนื่องตามยุคสมัย จากแนวทางสถาปัตยกรรมโมเดิร์นในแนวเลอ คอร์บูซีเอ สู่อุสสถาปัตยกรรมโพสต์โมเดิร์น และแนวสถาปัตยกรรมที่แฝงด้วยเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทยในระยะหลัง

ภาพ 4-1 (ซ้าย) โรงแรมราช-
มรรคา
(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ภาพ 4-2 (ขวา) โรงแรมแทม-
มารีน
(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ในการสร้างสรรค์ผลงานสถาปัตยกรรม งามอาจ สาตรพันธุ์ ให้ความสำคัญ ‘แก่น’ หมายถึง โครงหลักโดยเฉพาะการวางผังซึ่งจัดเป็น ‘กระดูกของงาน’ มากกว่า ‘เปลือก’ อันเป็นส่วนที่เพิ่มเข้าไปบนพื้นผิว (surface) เช่น ลวดลายประดับ ทั้งนี้ การวางผังแบบจีนอยู่ในความสนใจและมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานออกแบบในระยะหลังของสถาปนิกผู้นี้ ดังปรากฏในงานออกแบบโรงแรมราชมรรคา (ภาพ 4-1) ที่กลุ่มอาคารหลักมีผังเป็นรูปเลข 8 โดยมีลานกลาง อาคารต่าง ๆ วางล้อมหันหน้าเข้าหาลาน ตรงกลางมีศาลาโถงแบ่งลานออกเป็น 2 ส่วน

การให้ความสำคัญในมิติของสัดส่วนโดยเฉพาะ 'Golden Section' สะท้อนความพิถีพิถันในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมของ องค์ฯ สถาปนิก ได้เป็นอย่างดี โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า สิ่งที่มีความสวยงามมักมีสัดส่วนตาม Golden Section อีกประการหนึ่ง สถาปนิกผู้นี้ให้ความสนใจผลงานออกแบบชิ้นเยี่ยมของช่างท้องถิ่นในภูมิภาคล้านนาด้วย โดยได้ศึกษา ลัทธิ รังวัด เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์ผลงาน ในการนี้ได้ค้นพบว่า ความงดงามของวิหารน้ำแต้ม วัดพระธาตุลำปางหลวง เกิดจากสัดส่วนสัมพันธ์พอดีกับ Golden Section และได้นำมาเป็นต้นแบบในการออกแบบศาลาโถงกลางลานโรงแรมราชมรรคา ขณะที่ระเบียงคดวัดต้นเกว๋นเป็นต้นแบบที่นำมาใช้กับระเบียงทางเดินในโรงแรมแทมมารีน (ภาพ 4-2)

ในความตระหนักของสถาปนิกผู้นี้ งานสถาปัตยกรรมที่ดีต้องไม่ใช่งานที่ “ถูกออกแบบมากเกินไป” งานสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ถูกออกแบบให้เรียกร้องความสนใจ สะดุดตาแก่ผู้พบเห็น แต่องค์ฯ สถาปนิก กลับมีความคิดว่า งานสถาปัตยกรรมที่ดี มีสุนทรียภาพ จะทำให้ผู้ผ่านพบรู้สึกสบายใจ โดยไม่หยุดมอง ซึ่งผลงานออกแบบโรงแรมแทมมารีนและโรงแรมราชมรรคาสะท้อนให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม

สุนทร บุญญาธิการ (สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2555)

สุนทร บุญญาธิการ กล่าวถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมว่า มีจุดกำเนิดมาจากธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้นไม้ ชีวิตของต้นไม้ดำเนินไปอย่างสัมพันธ์กับสภาพดินฟ้าอากาศ และเป็นแม่บทในการนำมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี

ความคิดเห็นที่มีต่อสถาปัตยกรรมไทยประเพณี คือ เรือนไทยพัฒนามาโดยตอบคำถามของสภาพภูมิอากาศได้ดีที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทรงหลังคาที่ต้องทำมุมเอียงประมาณ 60° ฐานรากที่ใช้แบบยกพื้น ฯลฯ เป็นสิ่งยืนยันว่า คนไทยมีปัญญารู้จักการเรียนรู้ธรรมชาติมาช้านาน จนสามารถสร้างสถาปัตยกรรมที่มีอัตลักษณ์ ไม่เหมือนใคร

อย่างไรก็ตาม สุนทร บุญญาธิการ ย้ำว่าอุณหภูมิเฉลี่ยของไทยในปัจจุบันสูงกว่าในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง 3° (เซลเซียส) นั่นทำให้เรือนไทยที่เคยเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพดินฟ้าอากาศในสมัยโบราณ กลับไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน ถ้าจะนำเรือนไทยกลับมาใช้ใหม่จึงจำเป็นต้องได้รับการประยุกต์ “ทรงไทยต้องเปลี่ยน” เพื่อให้ตอบรับกับสภาพดินฟ้าอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

กล่าวได้ว่า ผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมของ สุนทร บุญญธิการ ไม่ได้เน้นการสร้างเอกลักษณ์ไทยในเชิงรูปธรรมเลย โดยกล่าวว่า เอกลักษณ์ไทยเกิดขึ้นจากการออกแบบให้อยู่ในภาวะสบาย 4 ประการ ตามปัจจัยของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้แก่

- Thermal comfort
- Lighting comfort
- Acoustic comfort
- Visual comfort

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 เป็นผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีการใช้น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญของผัง (ปริมาณน้ำในผัง = ปริมาณน้ำใช้ในอาคาร) แม้ว่า สุนทร บุญญธิการ ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนไทยที่ชอบอยู่กับน้ำ นอกเหนือจากนี้ ยังปรากฏการใช้ระบบแนวแกนในการวางผังอาคารอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่อาจเชื่อมโยงทั้งสองประเด็นข้างต้นกับสถาปัตยกรรมไทยในอดีต

สรุปแล้ว สุนทร บุญญธิการ ไม่ได้กล่าวถึงการออกแบบผลงานต่าง ๆ ในประเด็นด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่สืบสานมาจากสถาปัตยกรรมในอดีตของไทยแต่ประการใด

ภาพ 4-3 โรงแรมยูเดีย ออนเดอะริเวอร์ (ซ้าย) มุมมองจากถนนอุทอง (ขวา) มุมมองด้านแม่น้ำเจ้าพระยา
(ที่มา: ผู้วิจัย, พฤศจิกายน 2555)

พิรัช พัทธเศวต (สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2555)

พิรัช พัทธเศวต ตั้งคำถามที่เสมือนเป็นปณิธานว่า “ทำอย่างไรให้สถาปัตยกรรมสะท้อนความเป็นชาติ (ไทย) ได้” หนึ่งในคำตอบคือปัจจัยที่เรียกว่า 3C ซึ่งประกอบด้วย

- Climatology
- Construction & Technology
- Cosmology & Belief

ประเด็นที่สนใจในที่นี้คือ จักรวาลวิทยา (cosmology) ซึ่งชาวไทยในอดีตได้ใช้เป็นแนวทางในการก่อรูปสถาปัตยกรรมอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม ผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ พีริส พัทธเศวต ได้นำเสนอมายังไม่ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงการก่อรูปที่มีจักรวาลตามคติไทยเป็นต้นแบบแต่ประการใด

อีกประเด็นหนึ่งที่มีการกล่าวถึงด้วย คือเรื่องทิศทางการวางอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลงาน East House ที่มีการหันหน้าอาคารสู่ทิศตะวันออก รวมทั้งมีความเชื่อเรื่องทิศหัวนอนสะท้อนอยู่ในผลงานนี้ด้วย

โรงแรมยูเดีย ออน เดอะ ริเวอร์ (ภาพ 4-3) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีที่ตั้งด้านหนึ่งติดถนนอุทง อีกด้านหนึ่งติดแม่น้ำเจ้าพระยา ปรากฏชัดว่า ในการวางผังได้ให้ความสำคัญในการหันอาคารสู่แม่น้ำ โดยด้านถนนเป็นเพียงทางเข้าและที่จอดรถที่กระชั้นและแคบ ขณะที่ด้านตรงข้ามเปิดพื้นที่เป็นสวนต่อเนื่องไปจนติดแม่น้ำ และตัวอาคารก็ตั้งใจหันเอาด้านจั่วซึ่งมีช่องเปิดกว้างไปทางแม่น้ำ

อาคารจุฬาพัธน์ 13 (Chulapat 13) เป็นที่น่าสังเกตว่า ภาพรวมของอาคารแสดงออกถึงความหลากหลาย ทั้งในด้านรูปทรงและวัสดุ ทั้งนี้ ส่วนของหลังคาที่แบ่งเป็นหลายระดับ แต่ละระดับมีระนาบเอียงต่างกัน เรียงซ้อนเหลื่อมกันขึ้นไปและวัสดุผนังที่ใช้กระเบื้องดินเผา บ่งบอกอย่างชัดเจนว่ามีต้นแบบมาจากสถาปัตยกรรมไทย

อีกประการหนึ่งที่น่าสนใจ คือการวางผังอาคารที่มีการใช้ที่ว่าง (court) ทั้งขนาดใหญ่และเล็ก มีการใช้แนวแกนอย่างง่าย ๆ โดยคำนึงถึงลักษณะที่สมดุล (หยิน กับ หยาง เท่า ๆ กัน) ประเด็นดังกล่าวอาจวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสถาปัตยกรรมไทยได้เช่นกัน เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป

อมตะ หลูไพบูลย์ และ ทวีติย์ วัชรภักย์ เทพาคำ (สัมภาษณ์วันที่ 27 กันยายน 2555)

แนวทางการออกแบบของ Department of Architecture ไม่ได้คำนึงว่าจะต้องแสดงเอกลักษณ์ไทย และไม่ได้ตั้งใจให้ผลงานสถาปัตยกรรมที่ออกแบบมีเอกลักษณ์ไทยแต่อย่างใด หากแต่ต้องการทำสิ่งที่ตอบโจทย์และพอเหมาะพอดี (fit) กับบริบท และกล่าวว่า การสร้างเอกลักษณ์ไทยไม่ควรเกิดขึ้นโดยการพยายามผลักดัน (force) “ควรจะต้องเกิดขึ้นเอง”

ภาพ 4-4 โรงแรมศาลา ภูเก็ต
(ซ้าย) บริเวณ ส่วนต้อนรับ
(ขวา) สวนบริเวณห้องพักร
(ที่มา: ผู้วิจัย: พฤษภาคม 2555)

ศาลา ภูเก็ต (Sala Phuket) (ภาพ 4-4) การออกแบบสถานที่พักตากอากาศแห่งนี้ แม้ได้รับการยืนยันว่าไม่ได้ตั้งใจสร้างเอกลักษณ์ไทย แต่เอาบริบทคือความเป็นภูเก็ตมาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างแนวความคิดในการออกแบบ สิ่งที่น่าสนใจคือ การสร้างมวลาครอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดที่ว่า ไม่ใช้มวลาครขนาดใหญ่ โดยแยกออกเป็นมวลาย่อย ๆ ที่มีขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาสู่โครงการสัมผัสบรรยากาศสบาย ๆ ผ่อนคลาย ไม่เข้ามาปะทะกับมวลาครที่มีขนาดใหญ่โตอย่างโรงแรมชั้นนำทั่ว ๆ ไป

จริงอยู่ที่ไม่ได้อธิบายด้วยเหตุแห่งที่มาที่ไปในการสร้างเอกลักษณ์ไทย แต่วิธีการกระจายอาคารออกเป็นมวลาย่อย ๆ แยกตามประโยชน์ใช้สอยแต่ละชนิดนั้น เป็นวิธีการเดียวกับการสร้างมวลาของเรือนไทยภาคกลางที่แยกประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ ออกเป็นเรือนหลังย่อย ๆ อาทิ เรือนนอน เรือนครัว หอนั่ง เป็นต้น โดยมีลานเล่นเชื่อมรวมส่วนทั้งหมดเข้าเป็นเรือนหลังเดียวกัน

สิน พงษ์หาญยุทธ์ และ ธีรันทรา ศิริสวัสดิ์ (สัมภาษณ์วันที่ 27 กันยายน 2555)

นิยามคำว่า สถาปัตยกรรม ตามแนวทางการออกแบบของบริษัท แพลน อาร์คิ-เตค มีดังนี้

“องค์ประกอบสำคัญของบ้านเมือง บ่งบอกวิถีชีวิต ความเชื่อ ภูมิปัญญา และการสืบทอดทางวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละชุมชน เป็นทั้งหน้าตาและวิญญาณของชุมชนนั้น ๆ”

'Sense of Place' 'Touch of Time' เป็นสิ่งที่ แพลน อาร์คิเทค หมายถึงให้ปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรมที่ได้ออกแบบไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง งานสถาปัตยกรรมต้องบ่งบอก กาละ เทศะ คือมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับเวลาและสถานที่

กล่าวได้ว่า ผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรมของ แพลน อาร์คิเทค มีแนวทางที่หลากหลาย ทั้งที่เน้นการสร้างเอกลักษณ์ไทย และในทางตรงกันข้าม ที่ไม่เน้นการสร้างเอกลักษณ์ไทยเลยก็มี สำหรับการสร้างเอกลักษณ์ไทย ประการหนึ่งที่สำคัญคือ ความละเอียดในส่วนประณีตสถาปัตยกรรม (elements) โดยกล่าวว่า ความประณีตละเอียดลออ เป็นลักษณะของคนไทย

อย่างไรก็ตาม ในผลงานออกแบบหลายแห่งกลับแสดงการสร้างเอกลักษณ์ไทยที่มวลโดยรวม ด้วยการแบ่งอาคารตามแนวตั้งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ฐาน เรือน และยอดเข้าลักษณะไตรภาคตามแบบแผนสถาปัตยกรรมไทย ดังปรากฏที่อาคารศูนย์สารสนเทศมหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักงานใหญ่ การปิโตรเลียม แห่งประเทศไทย เป็นต้น

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2555)

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา กล่าวถึงองค์ประกอบ 4 ประการอันเป็นหัวใจของสถาปัตยกรรมไทย หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า หลัก 4 ประการ ได้แก่

- หลังคา
- ยกพื้น
- เสาลอย
- น้ำ

หลังคาเป็นส่วนที่โดดเด่น เห็นแต่ไกล เนื่องจากมีระนาบที่สูงชัน อันเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ให้ตอบรับกับสภาพดินฟ้าอากาศ เพื่อให้ระบายน้ำฝนได้เร็วและระบายความร้อนได้ดี ขณะที่การยกพื้นสูงขึ้นเหนือระดับดินเป็นการเปิดทางให้น้ำที่หลากท่วมไหลผ่านไป ได้ โดยมีพักต้องต่อต้าน สะท้อนปรัชญา (สันดาน) ของคนไทยที่ไม่ขัดขืนต่อธรรมชาติ หากแต่โอนอ่อนผ่อนตาม ส่วนเสาลอยนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการยกพื้นนั่นเอง เมื่อพื้นถูกยกสูงขึ้น เสาก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัด สำหรับการมีน้ำเป็นองค์ประกอบ เป็นสัญชาตญาณของคนไทยที่มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับสายน้ำ น้ำในที่นี้จะคือน้ำจริงหรือสัญลักษณ์ เช่น พญานาค ก็ได้ ดังตัวอย่างวิหารวัดภูมินทร์ (จังหวัดน่าน) มีพญานาคสัญลักษณ์แห่งน้ำอยู่ที่ฐานเสมือนหนึ่งว่าอาคารนั้นลอยอยู่บนน้ำ

ภาพ 4-5 (ซ้าย) โรงเรียน
นานาชาติกรุงเทพ
(ที่มา: ผู้วิจัย, มีนาคม 2555)

ภาพ 4-6 (ขวา) ทำเนียบ
องคมนตรี รูปด้านตะวันตก
(บน) และรูปด้านใต้ (ล่าง)
(ที่มา: ผู้วิจัย, พฤษภาคม 2557)

โรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ (International School Bangkok) (2534) (ภาพ 4-5) เป็นผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับการนำหลัก 4 ประการประยุกต์ใช้อย่างชัดเจนขณะที่การมีน้ำเป็นองค์ประกอบก่อให้เกิดผลด้านการวางผัง การมีองค์ประกอบอีก 3 ประการ คือ หลังคา ยกพื้น และเสาถอยนั้นก่อให้เกิดผลด้านการสร้างมวล

ด้านการวางผัง การมีน้ำเป็นองค์ประกอบได้รับการกำหนดตำแหน่งไว้ทางด้านหน้าของอาคาร อีกนัยหนึ่งก็หมายถึงการหันหน้าอาคารไปทางแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นไปตามหลักการวางทิศทางของสถาปัตยกรรมไทยนั่นเอง ด้านการสร้างมวล การที่อาคารมีหลังคา ยกพื้น และเสาถอย ยังผลให้อาคารประกอบไปด้วยส่วนฐาน (เสาถอย) ส่วนเรือน (ยกพื้น) และส่วนยอด (หลังคา) โดยปริยาย ซึ่งเข้าลักษณะการสร้างสรรค์มวลของอาคารให้มีไทรภาค คือมีส่วนฐานอยู่ล่างสุดรองรับส่วนเรือนที่เพนอยู่ด้านบน โดยมีส่วนยอดที่เป็นหลังคาอยู่เบื้องบนสุด

ทำเนียบองคมนตรี (2547) (ภาพ 4-6) เป็นที่น่าสังเกตว่าอาคารหลังนี้ไม่ได้ใช้หลัก 4 ประการมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ หากแต่ได้สร้างแนวความคิดเฉพาะโครงการขึ้นมา ประกอบด้วย

1. คำรพต่อพระบรมมหาราชวัง (เจียมเนื้อเจียมตัว)
2. สะท้อน (reflect) ประวัติศาสตร์
3. รูปแบบเป็นอาคารสถาบัน
4. กลมกลืนกับสถาปัตยกรรมโดยรอบ (Neo-classic ของพระราชวังสราญรมย์ และสถาปัตยกรรมไทยของพระบรมมหาราชวัง)

อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการใช้น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางผังโดยทำเป็นสระบัวโอบล้อมอยู่สามด้าน และแม้ว่าอาคารได้รับการกำหนดให้ทางเข้าหลักอยู่

ทางด้านเหนือ แต่จงใจให้ด้านตะวันตก (ด้านถนนสนามไชย) ซึ่งหันไปทางพระบรมมหาราชวังเป็นด้านหน้าของอาคารทั้งนี้ สระบัวที่มีอยู่ในผังอาคารทั้งด้านหน้าและด้านข้างนั้น ปรากฏว่าสระบัวทางด้านหน้าอาคารมีขนาดกว้างใหญ่กว่า หรืออีกนัยหนึ่ง มีความสำคัญมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด จึงกล่าวสรุปได้ว่า ทำเนียบองคมนตรีมีคติเรื่องทิศทางอย่างเดียวกับสถาปัตยกรรมไทย คือหันหน้าไปทางแหล่งน้ำ

นิติ สถาปิตานนท์ (สัมภาษณ์วันที่ 10 ตุลาคม 2555)

นิติ สถาปิตานนท์ ทำงานออกแบบสถาปัตยกรรมมาทั้งชีวิต โดยไม่ได้เจาะจงว่า จะต้องมีความเป็นไทยหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประเภทของอาคารมากกว่า หากอาคารใดก็ตามเรียกร้องจิตวิญญาณไทยก็ไม่ถึงเลที่จะบรรจงบรรจุกความเป็นไทยลงไป เช่น งานประกวดแบบรัฐสภาไทยแห่งใหม่ เป็นอาทิ

ความเป็นไทยในทระณะของนิติ สถาปิตานนท์ มีปัจจัยมาจากหลายสิ่งหลายอย่าง เป็นต้นว่า

- การวางผัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีแนวแกน
- รูปทรง (form) เช่น ทรงหลังคา
- สี ที่ใช้หลากหลายสีผสมผสานกันอย่างไม่เคอะเขิน
- ส่วนประกอบ (elements) ต่าง ๆ
- ความเชื่อ ซึ่งก่อเกิดเป็นภูมิปัญญาของคนไทยอย่างหนึ่ง
- อื่น ๆ เช่น แสง-เงา ฯลฯ

ทั้งนี้ทั้งนั้น การนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบไม่ได้มีสูตรตายตัว เป็นไปตามความเคยชิน และเป็นไปโดยจิตวิญญาณ

อาคารกระทรวงการต่างประเทศ (ภาพ 4-7) นิติ สถาปิตานนท์ กล่าวถึงการออกแบบอาคารหลังนี้ว่า แม้เป็นอาคารสำนักงานหากแต่ต้องการความเป็นไทยผสมไว้ในที่ทำงานสมัยใหม่ ขณะเดียวกันก็มีแนวความคิดในการสร้างเสริมลักษณะอาคารที่มีความเป็นทางการ (formality) แนวทางการออกแบบข้างต้นสะท้อนสู่การวางผังอาคารที่มีแนวแกนอย่างชัดเจน

นอกเหนือจากนี้ ยังมีการสร้างความเป็นไทยด้วยวิธีจัดให้มีพื้นที่เปิดโล่งภายใน (court) โดยมีทางเดินภายใต้ชายคาโดยรอบ ทำนองเดียวกับวิหารของไทยที่มีระเบียงคดโอบล้อม การออกแบบเช่นนี้ย่อมเข้าข่ายการสร้างมวลในลักษณะการจัดกลุ่มอาคารโอบล้อมที่ว่างนั่นเอง

ภาพ 4-7 อาคารกระทรวงการ
ต่างประเทศ
(ที่มา: ผู้วิจัย, มีนาคม 2555)

วัด (ป่า) สุนันทวนาราม การออกแบบอาคารในวัดแห่งนี้ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวัด
หนองป่าพง ถือปฏิบัติของหลวงปู่ชาที่ “ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับความเชื่ออะไรทั้งนั้น” เป็น
แนวทาง สะท้อนลงสู่การวางผังอาคารต่าง ๆ ที่ไม่อิงกับทิศทางของดวงตะวัน ไม่ว่าจะ
เป็นธรรมศาลา โบสถ์ ไม่ได้คำนึงถึงการหันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออกแต่อย่างใด
เจดีย์ก็ไม่ได้วางอยู่ต่อเนื่องจากโบสถ์ และแนวแกนไม่ได้จัดให้สัมพันธ์กับทิศตะวันอก-
ตะวันตก ทิศทางการวางอาคารต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับบริบทของที่ตั้ง เป็นไปตามสภาพภูมิ
ประเทศหรืออาคารที่สร้างอยู่ก่อน ถือเป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมที่ผละออกจาก
ความเชื่อเดิม ๆ เรื่องทิศทางในการวางผังอาคารตามคติไทย

แม้จะมีการปรับเปลี่ยนคติเรื่องทิศทางในการวางผังอาคาร แต่ด้านอื่น ๆ กลับ
ปรากฏการนำคติไทยมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง เช่น ธรรมศาลา วางผังโดยใช้
แนวแกนลักษณะสมมาตร (symmetry) และสร้างมณฑลด้วยวิธีเล่นอาคารโอบล้อมที่ว่าง
เช่นเดียวกับระเบียงคด ขณะที่เจดีย์ วางผังโดยใช้แนวแกนแบบกากบาทซึ่งมีซุ้มคูหายื่น
ออกไปทั้ง 4 ทิศ และสร้างมณฑลด้วยการก่อรูปให้มีลักษณะไตรภาค ประกอบด้วยส่วน
ฐาน เรือนธาตุ และปลียอด ตามแบบแผนการก่อรูปของเจดีย์ไทยทุกประการ

โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย งานสถาปัตยกรรมสำคัญที่นิธิ สถาปิตานนท์ ออกแบบ
ที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ คือ ตึก 100 ปี วชิราวุธ และโรงละคร อาคารทั้งสองหลังมี
รูปลักษณะทำนองเดียวกับสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาก กล่าวคือ ตึก 100 ปี วชิราวุธ

แม้จะเป็นอาคารสูงหลายชั้น แต่มวลของอาคารยังคงมีลักษณะไตรภาคอย่างประจักษ์แจ้ง สำหรับโรงละครนั้น ทั้งการวางผังที่มีแนวแกนแบบสมมาตร การสร้างมวลที่ประกอบด้วยส่วนฐาน เรือน และยอด (หลังคา) ตามแบบแผนการก่อรูปที่มีไตรภาค ล้วนบ่งบอกถึงการนำสถาปัตยกรรมไทยประเพณีมาเป็นแม่แบบทั้งสิ้น

ชาตรี รัตลิตสกุล (สัมภาษณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2555)

สิ่งที่น่าสนใจประการแรก คือสัญลักษณ์ของบริษัทสถาปนิกแห่งนี้เป็นรูปแผนผังจักรวาลตามคติไทย ย่อมมีนัยยะบ่งบอกว่า ชาตรี รัตลิตสกุล ให้ความสนใจต่อคติจักรวาลเป็นอย่างยิ่ง คำถามต่อไปก็คือ คติจักรวาลได้รับการถ่ายทอดลงสู่ผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมที่ไหนบ้าง? และอย่างไร?

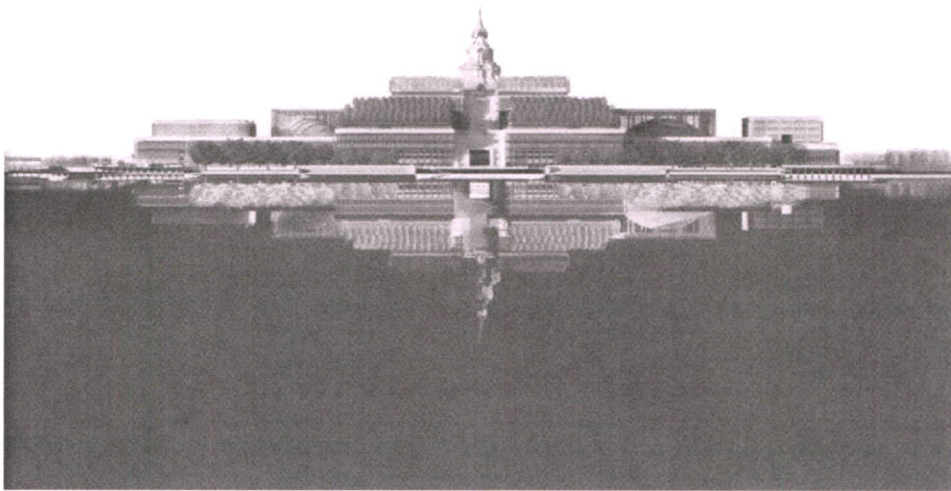
อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รูปลักษณะโดยรวมเกิดจากแนวความคิดในการนำสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหลากหลายแบบมาแสดงออกร่วมกัน เหมือนกับ ‘แกงโฮะ’ ของชาวเหนือ ตามความคิดว่าสังคมไทยเป็นสังคมพหุนิยม ผู้คนที่หลากหลายและแตกต่างสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

อาคารหลังนี้มีการสร้างมวลตามแนวทางสถาปัตยกรรมไทย ทั้งการจัดกลุ่มอาคารด้วยวิธีวางเรียงกันเป็นแนวตรง และการก่อรูปที่มุ่งให้มีลักษณะโดดเด่น คือเห็นได้เด่นชัดจากสนามฟุตบอล มีลักษณะที่สามารถจดจำได้ง่าย เป็น ‘สถาปัตยกรรมแห่งความทรงจำ’ นอกเหนือจากนี้ ยังคำนึงถึงการแสดงออกซึ่งขนบฐานานุกรมคติ เช่น การใช้หลังคาซ้อนชั้น การใช้รูปทรงอาคารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ให้แตกต่างจากส่วนอื่น จนบรรลุเป็นอาคารที่มีฐานานุกรมลักษณะ

ในประการสำคัญ จักรวาลอันกว้างใหญ่ตามคติไทยยังได้รับการจำลองไว้ในอาคารหลังนี้ด้วย ดังปรากฏแผนผังจักรวาลอยู่บนฝ้าเพดานของห้องโถง ซึ่งเป็นเสมือนจุดศูนย์กลางที่เชื่อมต่อไปยังส่วนต่างๆ ของอาคาร

อาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) (ภาพ 4-8) ด้วยความคิดสำคัญอันแตกต่างจากสำนักของคนทั่วไปโดยเห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องศีลธรรม ทางเลือกที่จะสนองตอบก็คือ รัฐสภาต้องเป็นสถานที่ประกอบกรรมดี อันเป็นที่มาของ ‘สัปปายะสภาสถาน’ ต่อคำถามที่ว่า อะไรคือสัปปายะสภาสถาน? คำตอบคือ ไตรภูมิ เพราะไตรภูมิอธิบายถึงกิเลส กรรม วิบาก ไตรภูมิมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทย และแทรกอยู่ในทุกอนุของสถาปัตยกรรมไทย

ภาพ 4-8 อาคารรัฐสภาไทย
(แห่งใหม่)
(ที่มา: สมาคมสถาปนิกสยามฯ,
2553: 101)

ทั้งนี้ ชาตรี ผลิตลิตสกุล อธิบายถึงการนำไตรภูมิมาถ่ายทอดลงสู่สถาปัตยกรรมรัฐสภาไทยว่า ไม่ได้ใช้ในรายละเอียด ไม่ซับซ้อน หากแต่เป็นการสร้างภาพรวมของอาคารให้เป็นไตรภูมิ เหมือนเช่นที่คนทั่วไปได้เห็นไตรภูมิในรูปภูเขาทองหรือบรมพุทโธ ภาพโดยรวมของรัฐสภาไทยจึงเสมือนเป็นภูเขาที่มีเจดีย์ประดิษฐานอยู่บนยอด โดยเลือกที่จะออกแบบให้ส่วนล่างซึ่งบรรจุประโยชน์ใช้สอยหลักไว้เป็นงานสมัยใหม่ มีความเรียบง่าย (simplicity) ส่วนเจดีย์ที่ประดิษฐานอยู่เบื้องบนเน้นความวิจิตรตระการ (colorful) ตามแบบแผนงานสถาปัตยกรรมไทยประเพณี เพื่อสื่อความคิด “ยกงานครุอยู่เหนืองานเรา”

ชาตรี ประกิตนทการ (สัมภาษณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2555)

“ความเป็นไทยไม่มีอยู่จริง” เป็นทัศนะของชาตรี ประกิตนทการ โดยได้กล่าวว่า ช่วงในอดีตไม่เคยกล่าวถึงเรื่องการสร้างความเป็นไทย เป็นเรื่องที่คนสมัยหลังมองย้อนกลับไปในอดีต แล้วสร้างจินตนาการว่าสิ่งที่ช่วงได้ทำไว้นั้นคือความเป็นไทย นำไปสู่การแยกงานสถาปัตยกรรมออกเป็นแบบสุโขทัย แบบอยุธยา

ตามความคิดเห็นของชาตรี ประกิตนทการ การสร้างความเป็นไทยในงานสถาปัตยกรรมแบ่งออกเป็น 4 ระดับ

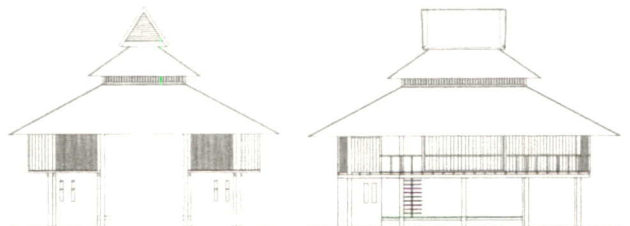
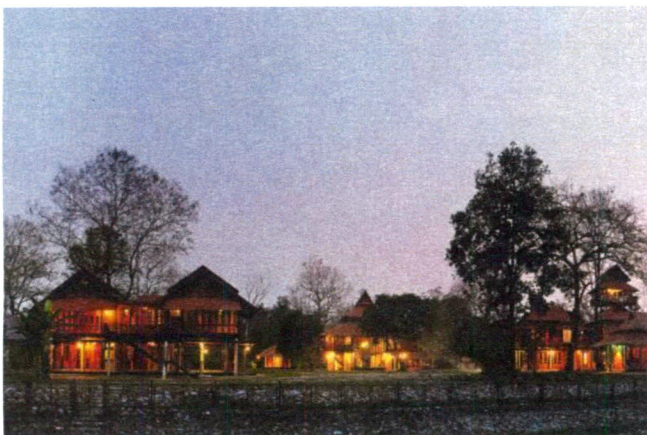
ระดับที่ 1 การสร้างความเป็นไทยเพื่อแยกตัวออกจากรูปแบบตะวันตก เป็นเครื่องมือต่อต้านการล่าอาณานิคม

ระดับที่ 2 การสร้างความเป็นไทยในลักษณะการถวิลหาอดีต (nostalgia) ดังกรณีศาลาไทย

ระดับที่ 3 การสร้างด้วยมติดำเนินการต้องมีความเป็นไทย ไม่มีไม่ได้ ถึงขั้นพร้อมที่จะละเมิดกฎหมาย ดังกรณีศาลฎีกา

ระดับที่ 4 การสร้างความเป็นไทยเพื่อแสดงอำนาจรวมศูนย์ เช่น ศาลากลาง ในช่วงทศวรรษ 2490แสดงถึงใช้เป็นเครื่องมือในการกดขี่ท้องถิ่น

กรณีรัฐสภา (แห่งใหม่) จัดอยู่ในระดับ 4 ด้วยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธโดยตรง ทั้ง ๆ ที่เป็นอาคารสาธารณะของสังคมที่มีความหลากหลาย ชาตรี ประกิตนันทการ แสดงความเห็นว่าการสร้างเอกลักษณ์ไทยต้องไม่ไปครอบลักษณะของกลุ่มอื่นในทำนองเดียวกัน โรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี ใช้รูปแบบโบสถ์วิหาร ก็ไปกระทบกลุ่มคนที่ใช้สัญลักษณ์ทางจิตวิญญาณแบบนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ธีรพล นิยม (สัมภาษณ์วันที่ 24 ตุลาคม 2555)

แนวความคิดในการออกแบบของอาคารศิลปีสตูดิโอ (อาคารสถาปนิกเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม) มีดังนี้

1. อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ
2. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่
3. นำคุณค่าแท้ของแต่ละโครงการมาเป็นเนื้อหาในการออกแบบ
4. นำขบวนการการมีส่วนร่วมมาใช้ในการออกแบบ

ภาพ 4-9 บ้านเฮือนธรรม
(ซ้าย) ทศนียภาพโดยรวม
(ขวา) รูปด้านใต้และรูปด้าน
ตะวันตก

(ที่มา: สมาคมสถาปนิกสยามฯ, 2555: 70; สมาคมนิสิตเก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554: 126)

5. เน้นความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ตามบริบทไทย

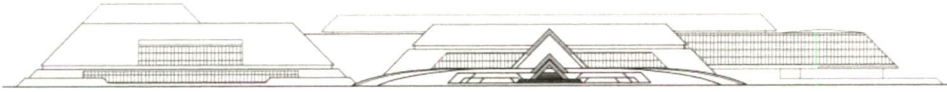
บ้านเรือนธรรม (2549) (ภาพ 4-9) บ้านหลังนี้เป็นประจักษ์พยานได้เป็นอย่างดีว่า คือผลผลิตของแนวความคิดในการออกแบบข้างต้น ในด้านการใช้ประโยชน์ นอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยอย่างบ้านเรือนทั่วไปแล้ว ยังมีนิยามอื่นๆ ที่แสดงถึงการสนองวิถีทางดำเนินชีวิตของผู้เป็นเจ้าของอีก เช่น ที่ปฏิบัติธรรม ที่เจริญสติในชีวิตประจำวัน และที่ครองชีวิตเพื่อการตายอย่างสงบ เป็นอาทิ

แนวความคิดในการอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ปรากฏผ่านการรักษาดั้งเดิมที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เอาไว้ ขณะที่การออกแบบสถาปัตยกรรมทั้งการจัดกลุ่มและการก่อรูปสะท้อนถึงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ การจัดกลุ่มด้วยการกระจายอาคารต่างๆ ล้อมลานกลางนั้นไม่ต่างไปจากหมู่บ้านล้านนาที่มีช่วงเป็นลานบ้าน และมีเรือนปลูกเรียงอยู่รายรอบ ส่วนการก่อรูปสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะดังเรือนยกใต้ถุนสูงของล้านนา ทำให้ยังคงมีลักษณะไทรภาคที่ประกอบด้วยส่วนฐาน (เสา) เรือน และยอด (หลังคาทรงสูง) โดยสมบูรณ์

ชัยวัฒน์ ลิ้มวันนาค (สัมภาษณ์วันที่ 30 ตุลาคม 2555)

อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ (ภาพ 4-10) นำเรือนไทยมาเป็นแม่บทในการออกแบบ ยังผลให้ผังของอาคารมีลักษณะแนวแกนแบบอสมมาตร (asymmetry) และการจัดกลุ่มอาคารมีลักษณะการกระจายอาคารล้อมพื้นที่ตรงกลาง เช่นเดียวกับการแบ่งแยกประโยชน์ใช้สอยในเรือนไทยออกเป็นเรือนย่อยล้อมรอบชานกลาง ทั้งนี้ ส่วนที่เปรียบเสมือนชานของศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ถูกปรับเป็นทางเดินที่มีความกว้างและมีหลังคาคลุม ไม่ได้เปิดโล่งเหมือนชานเรือนไทย อย่างไรก็ตามชานที่กลายสภาพเป็นทางเดินยังคงทำหน้าที่เชื่อมประโยชน์ใช้สอยส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันเฉกเช่นชานเรือน

ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพ 4-11) นำสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หลวงข้าว มาเป็นต้นแบบในการประยุกต์สู่งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ไม่เพียงการสืบทอดในเชิงความหมาย คือที่เก็บของมีค่าเท่านั้น ยังมีการนำรูปแบบมาสืบสานโดยการประยุกต์ให้มีลักษณะสมัยใหม่อีกด้วย สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดเจน คือการมีเสาลอยที่ส่วนล่าง ผนังที่อยู่เหนือขึ้นไปล้อมออกด้านนอก ส่วนบนสุดคลุมด้วยหลังคาที่มีระนาบโดดเด่น มีชายคายื่น มวลทั้งหมดจึงประกอบด้วยองค์สามหรือไตรภาค คือฐาน (เสาลอย) เรือน และยอด (หลังคา) ตามแบบแผนการก่อรูปหลวงข้าว สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทยแห่งภูมิภาคล้านนา

ภาพ 4-10 (บน) อาคารศูนย์
การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์
(ที่มา: ผู้วิจัย, เมษายน 2557)

ภาพ 4-11 (ล่าง) ธนาคารแห่ง
ประเทศไทย สำนักงาน
ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่
(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ศรีศักร วัลลิโภดม (สัมภาษณ์วันที่ 1 พฤศจิกายน 2555)

ความเป็นทั้งนักมานุษยวิทยาและนักประวัติศาสตร์ ศรีศักร วัลลิโภดม จึงให้ความสำคัญมิติทางวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยได้แสดงทัศนะอย่างชัดเจนว่า การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการนำคติเดิมมาใช้ นั้น ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่รูปแบบ แต่อยู่ที่ความหมาย (meaning) และการนำมาใช้อย่างถูกกาลเทศะ โดยเฉพาะระหว่างความเป็นของศักดิ์สิทธิ์ (sacred) กับของสาธารณะ (profane) หรืออีกนัยหนึ่ง ทางโลกกับทางธรรม

หลายกรณีที่แสดงให้เห็นถึงการนำคติเดิมมาใช้ในการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่อย่างไม่ถูกกาลเทศะ อาทิ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ที่นำประติมากรรมโลกุตระวางไว้ที่ลานด้านหน้า ซึ่งตามคติเดิมโลกุตระต้องวางอยู่ส่วนบนสุดของอาคาร ส่วนอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ที่นำคติเขาพระสุเมรุมาใช้ แต่เป็นการใช้แบบเมรุเผาศพ ขณะที่โรงแรม The Grand Siamese Hotel ที่นำปราสาทเขมรมาไว้บนอาคาร เป็นการนำของศักดิ์สิทธิ์มาใช้กับของสาธารณะ ทั้งนี้ ศรีศักร วัลลิโภดม สรุปว่าเป็นเพราะ “สถาบันกษัตริย์ข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรม”

ศรีศักร วัลลิโภดม ยังให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยได้กล่าว ยกตัวอย่างในหลายกรณีที่แสดงให้เห็นการพัฒนาที่กลายมาเป็นการทำลาย อัน เนื่องจากการขาดความรู้เกี่ยวกับภูมิหลังของท้องถิ่น ดังกรณีการพัฒนา กรุงเทพมหานครที่ไม่อยู่บนพื้นฐานของการเป็นเมืองน้ำ ด้วยการสร้างเมืองทับลงบน ทางน้ำ เป็นที่มาของปัญหามากมาย หรือการพัฒนาเป็นเขตโดยมองข้ามความเป็นย่าน ที่มีอัตลักษณ์ เช่นย่านบางลำพู ย่านสำเพ็ง/เยาวราช ฯลฯ นำไปสู่การทำลายความเป็น เมืองประวัติศาสตร์ (historic city) ทำนองเดียวกันกับการสร้างหอประชุม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และโรงละครแห่งชาติ ที่สูงข่มวัดพระแก้ววังหน้าซึ่งถือเป็น อัมพมณฑล

เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง (สัมภาษณ์วันที่ 17 มกราคม 2556)

การออกแบบที่ยั่งยืน (sustainable design) เป็นสิ่งที่ เขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง ยึด เป็นแรงขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์ โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากสถาปัตยกรรมไทย ประเพณี สิ่งที่ธรรมชาติสร้าง และงานที่ชาวบ้านทำ มีหลักพื้นฐานในการปฏิบัติวิชาชีพ (principles of professionalism) 4 ประการ ได้แก่

- 1) Expertise ความเชี่ยวชาญจากการเข้าใจตนเอง เข้าใจบริบท
- 2) Autonomy การมีอิสระในการตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจจากการมีส่วนร่วมของ ผู้เกี่ยวข้อง
- 3) Commitment การมุ่งมั่นทำตามพันธสัญญาให้สำเร็จลุล่วง
- 4) Accountability ความรับผิดชอบที่เกินกว่ากฎหมายกำหนด คือรับผิดชอบต่อ สังคม

ผลงานสร้างสรรค์ของเขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง มักแฝงไว้ด้วยลักษณะไทย ดัง ปรากฏในโรงแรมศิริปันนา วิลล่า รีสอร์ท แอนด์ สปา เชียงใหม่ (Siripanna Villa Resort & Spa Chiang Mai) (ภาพ 4-12) ซึ่งเน้นสร้างความเป็นไทยตั้งแต่การวางผัง ด้วยการ วางสระว่ายน้ำไว้ตรงกลาง โอบล้อมด้วยอาคาร ดังการจัดผังของเรือนไทย เมื่อประกอบ กับการจัดภูมิทัศน์ที่มากด้วยต้นไม้ใหญ่ก่อให้เกิดความร่มรื่นและความร่มเย็น (tranquility & coolness)

ในผลงานออกแบบอุโบสถวัดตานู จังหวัดหนองคาย แสดงถึงการคงไว้ยากรณ์ ในการออกแบบตามแนวประเพณีไว้ทั้งการวางผังและมวลอาคาร ด้วยการวางอุโบสถไว้ ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว แต่รูปแบบได้ลดทอนรายละเอียดประดับประดาลง

และกำแพงแก้วเกิดจากแนวต้นชาดัดที่ดูเป็นธรรมชาติแทนการใช้กำแพงก่ออิฐถือปูน
อย่างที่เคยทำกันมา

ภาพ 4-12 โรงแรมศิริบันนา
วิลล่า รีสอร์ท แอนด์ สปา
เชียงใหม่
(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ทรงยศ วีระทวีมาศ อาณัติ วัฒนเสถ์ สิทธา กองสาสนะ วารุณี หวัง
คณาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และยง บุญ
อารี สถาปนิกและนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา (สัมภาษณ์วันที่ 26
มกราคม 2556)

ภูมิภาคอีสานมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเนื่องจากสภาพแห้งแล้งทำ
ให้กลุ่มชาวอีสานเดิมเคลื่อนที่ไปมาในภูมิภาคนี้ ประกอบกับการมีพื้นที่กว้างขวางทำให้
มีอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่แตกต่างกันไป

การแพร่อิทธิพลของรูปแบบภาคกลางสู่ภูมิภาคอีสานผ่านอาคารทางศาสนา
โบสถ์แบบมาตรฐาน ก ข ค ตามรูปแบบของกรมศิลปากร จัดเป็นรูปแบบทรงเครื่องที่
สะท้อนถึง 'หน้าตา' ซึ่งพระต้องการ ขณะที่รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมักถูกมองว่า
เป็นงานชั้นต่ำ เป็นความขัดแย้งด้านคุณค่า ทำให้งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นหายไป

ที่ผ่านมา การสร้างสรรค์อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสานสมัยใหม่ เริ่มปรากฏใน
อาคารของหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะกรมศิลปากร เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
สุรินทร์ รวมทั้งอาคารในมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งมีอยู่หลายแห่ง และมีหน้าที่โดยตรงใน
การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในภายหลังการสร้างอัตลักษณ์อีสานได้ปรากฏในงาน
สถาปัตยกรรมเชิงธุรกิจภาคเอกชนด้วย เช่น โรงแรม ศูนย์การค้า เป็นต้น

ภาพ 4-13 อาคารศูนย์ประชุม
กาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น
(ที่มา: ผู้วิจัย, กันยายน 2540)

โดยรวมแล้ว การสร้างอัตลักษณ์อีสานสมัยใหม่ในงานสถาปัตยกรรม มีทั้ง 1. การนำรูปแบบปราสาทหินมาเป็นต้นแบบในการประยุกต์สู่รูปแบบสมัยใหม่ 2. การนำองค์ประกอบสถาปัตยกรรมอีสานมาประยุกต์ใช้ เช่น บันลม โห่ (ซ้อฟ้า) จั่วลายตะแวง (ตะวัน) ดังการใช้โห่ในโบสถ์วัดศาลาลอย การใช้จั่วลายตะแวงที่อาคารที่ทำการกรมการสถาปนิกอีสาน อาคารศูนย์ประชุมกาญจนาภิเษก มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ภาพ 4-13) อาคารที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลและส่วนจังหวัดทั่วไปในภูมิภาคอีสาน และ 3. การอิงรูปแบบสิ่งของเครื่องใช้พื้นถิ่นที่โดดเด่น เช่น การนำลักษณะแคนมาประยุกต์ในการออกแบบรูปด้านหน้าของโรงแรมพูลแมนขอนแก่น (Pullman Khon Kaen Hotel) การนำลักษณะของเครื่องจักสาน กระติบ มาเป็นส่วนประกอบของรูปด้านศูนย์การค้าเซ็นทรัลพลาซ่า ขอนแก่น (Central Plaza Khon Kaen) เป็นต้น

การวิเคราะห์ภาพรวมของการสัมภาษณ์โดยตรง

ในการพัฒนากรอบแนวคิดวิจัยทั้งจากเอกสาร จากการสำรวจทางกายภาพ และจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ว่า มีสาระสำคัญด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมใน 3 ประการหลัก ซึ่งประกอบด้วยมิติหลักและมิติรอง ดังนี้ (ตาราง 4-1)

1. การวางผัง	ประกอบด้วยมิติหลัก 4 มิติ	มิติรอง 7 มิติ
2. การจัดกลุ่ม	ประกอบด้วยมิติหลัก 3 มิติ	มิติรอง – มิติ
3. การสร้างมวล	ประกอบด้วยมิติหลัก 5 มิติ	มิติรอง 13 มิติ

ปรากฏว่าผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นสถาปนิกและนักวิชาการได้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ตามลำดับจำนวนความถี่มากขึ้น ดังนี้ การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล

ตาราง 4-1 การวิเคราะห์สาระสำคัญจากบทสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล	องค์ประกอบสถาปัตยกรรม													
	องค์ประกอบสถาปัตยกรรม	พื้นที่ใช้สอย	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง	พื้นที่ว่าง
☐ กล่าวถึง/เห็นด้วย														
☒ ไม่เห็นด้วย														
☐ สาระขัดแย้ง														
1. การวางผัง (รวม 35 รายการ)														
• ทิศทาง														
- ว่าด้วยทิศหัวบน-ตีนบน														
- การวางอาคารตามตะวัน														
- การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ														
- การหันหน้าอาคารไปทางตะวันออก														
• แนวแกน														
- การจัดระเบียบแนวแกน														
- ความสัมพันธ์กับบริบท														
- ลักษณะสมมาตร-อสมมาตร														
• ลำดับ														
• ระดับ														
2. การจัดกลุ่ม (รวม 10 รายการ)														
• การวางอาคารเรียงเป็นแนว														
• การวางอาคารโอบล้อมองค์ประธาน														
• การวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง														

ตาราง 4-1 การวิเคราะห์สาระสำคัญจากบทสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการเกี่ยวกับ
การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม (ต่อ)

การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล		องอาจ สาครพันธุ์	สุนทร บุญญธิการ	พิริศ พัทธเศวต	อมตะ หล่อใหญ่ และ ทรัพย์สิน ทรัพย์ทวี เทพาคำ	สิน พงษ์หาญฤทธิ์ และ ธีรภัทร ศิริสวัสดิ์	สุนทร ชุมสาย ณ อยุธยา	นิธิ สถาปิตานนท์	ชาติรี ลดาวัลลิตกุล	ชาติรี ประภคินนทการ	ธีรพล นิยม	ชัยวัฒน์ ลิ้มวัฒนานนท์	ศรัศกร วัลลิโกดม	เชียบศักดิ์ แสงเกลี้ยง	คณาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
○ กล่าวถึง/เห็นด้วย															
× ไม่เห็นด้วย															
⊗ สาระขัดแย้ง															
3. การสร้างมวล (รวม 33 รายการ)			×		×					×					
• ไตรภาค						○	○	○			○	○			
- ไตรภาคในเจดีย์								○							
- ไตรภาคในโบสถ์วิหาร															
- ไตรภาคในเรือน				○			○				○	○			
• การเรียงตัวทางตั้ง									○						
- การเรียงตัวทางตั้งในเจดีย์															
- การเรียงตัวทางตั้งในอาคารทรงจั่ว															
• ฐานานุลักษณะ							○		○				○		
- สถาปัตยกรรมแห่งฐานานุลักษณะ							○		○				○		
- เครื่องหมายแห่งฐานานุลักษณะ: องค์ประกอบ							○		○						
• จักรวาลจำลอง				○					○	×	○		○		
- จักรวาลจำลองในสถาปัตยกรรมวัง													○		
- จักรวาลจำลองในสถาปัตยกรรมวัด									○				○		
- จักรวาลจำลองในสถาปัตยกรรมบ้าน															
• ลักษณะอนุสาวรีย์					○		○	○							
- วัตถุอนุสาวรีย์															
- พระมหาธาตุ															
- พุทธศาสนาคารลักษณะพิเศษ															
รวมจำนวนสาระที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวถึง		5	4	9	4	2	10	12	8	2	6	7	6	3	-

4.2.2 การสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การสัมภาษณ์สถาปนิกและนักวิชาการ 5 ท่าน ที่มีบทบาทในวงวิชาการเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยในบริบทของสังคมปัจจุบัน เป็นการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ตอบมีโอกาสดึงตรึงข้อคำถามที่มีความซับซ้อนและแง่มุมทางวิชาการใน 7 ประเด็น ได้แก่

1. ความจำเป็นในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยสำหรับสังคมไทยที่มีลักษณะเป็นสังคมพหุลักษณะ
2. การออกแบบที่แสดงเอกลักษณ์ไทยในเชิงรูปธรรม โดยไม่นำรูปแบบ ‘ช่อสูง’ (จั่วและวัด) มาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงการขัดต่อฐานานุรักษ์
3. ความคิดเห็นต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ที่พัฒนาขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งปัจจุบันมีการใช้น้อยลงมาก
4. การนำรูปแบบเชิงสัญลักษณ์มาใช้กับอาคารสมัยใหม่ ในกรณีคือความเชื่อ ‘ไตรภูมิ (รัฐสภาไทย (แห่งใหม่))’ และในกรณีการปรับรูปแบบให้ทันสมัย (ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์)
5. การกำหนดรูปแบบสถาปัตยกรรมจากปัจจัยทางภูมิอากาศ โดยไม่นำรูปแบบเฉพาะมาเป็นปัจจัยหลัก
6. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยตามแนวสถาปัตยกรรมเขียว โดยไม่นำมิติด้านรูปแบบเฉพาะมาร่วมพิจารณา
7. ความสำคัญของปัจจัยด้านเริ่มต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสำหรับสังคมปัจจุบัน ในลักษณะการผสมผสาน ‘ของเก่า’ กับ ‘ของใหม่’ เข้าด้วยกัน: การจัดผังและการจัดรูปอาคาร (planning & configuration) สัดส่วน (scale & proportion) องค์ประกอบและส่วนประดับ (components, elements & ornaments)

บทสรุปจากการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

สาระจากการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งได้ทรงจำเฉพาะในประเด็นสำคัญและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมสรุปได้ ดังนี้

1. หัตถะต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรม สุจิตต์ วาณิชเชตร (2555) แสดงความเห็นอย่างแน่ชัดว่า ลักษณะของงานสถาปัตยกรรม เช่น เสาสูง หน้าจั่ว กว้าง ฯลฯ ไม่ใช่ลักษณะไทยเท่านั้น หากแต่เป็นลักษณะพื้นฐานที่มีร่วมกันของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

งานสถาปัตยกรรมในอุษาคเนย์ และสรุปว่า “เอกลักษณ์ไทยหรือความเป็นไทยในสถาปัตยกรรมจึงไม่มีอยู่จริง.....ฉะนั้น สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของไทย ไม่จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง” สอดคล้องกับความเห็นของ สมชาติ จิงสิริอารักษ์ (2555) ที่ว่าการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยไม่ใช่สิ่งจำเป็น “เพราะคำว่าเอกลักษณ์เป็นทัศนคติที่แปรเปลี่ยนไปตามบุคคล กลุ่มความเชื่อ และเงื่อนไขสังคม-วัฒนธรรมและเทคโนโลยีของยุคสมัย”

2. แนวทางการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย นอกจากการสร้างสรรค์ผ่านรูปแบบเฉพาะ (style) แล้ว ยังปรากฏแนวทางในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยที่ขยายวงกว้างออกไป ผ่านการให้นิยามของคำว่า เอกลักษณ์ไทย (ลักษณะไทย อัตลักษณ์ไทย) ที่แตกต่างกันไป ดังนี้

“.....ลักษณะไทย.....สามารถแสดงออกได้ด้วยระบบพื้นที่ ระเบียบ ที่ว่าง ลำดับพื้นที่ ความสัมพันธ์ระหว่างภายในและภายนอก ตลอดจนวัสดุและเทคนิคการก่อสร้าง” (ต้นข้าว ปาณินท์, 2555)

“อัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมเป็น ‘ผล’ จากความคิดเชิงพีเคราะห์ กลั่นกรองและสังเคราะห์ปัจจัยอันหลากหลายแห่งสถาปัตยกรรม ทั้งสิ่งพื้นฐานจับต้องได้อย่างภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติที่กลายมาเป็นวัสดุก่อสร้าง ไปจนถึงสิ่งที่จับต้องยากขึ้นและต้องอาศัยการสังเกต ศึกษา ทำความเข้าใจอย่างวิถีชีวิต สภาพสังคมวัฒนธรรม คติความเชื่อ และสิ่งที่ถ่ายทอดกันมาอย่างชนบประเพณี เป็นต้น” (ม.ล.ปิยลดา ทวีปรังษีพร, 2555)

“เอกลักษณ์ คือ รูปทรง วัสดุ วิธีการ กระบวนการ สภาพแวดล้อม การเชื่อมต่อระหว่างอาคารและพื้นที่โดยรอบ” (อภิรดี เกษมสุข, 2555)

“การออกแบบให้มีเอกลักษณ์ คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึกเชิงนามธรรมระหว่างยุคเก่าและใหม่ผ่านค่านิยม เทคโนโลยีและวัสดุสมัยใหม่” (สมชาติ จิงสิริอารักษ์, 2555)

3. คำถามที่ว่า จะมีการออกแบบที่แสดงเอกลักษณ์ไทยในเชิงรูปธรรมได้อย่างไรโดยไม่ไปไขว่คว้าเอา ‘ของสูง’ มาใช้กับอาคารประเภทอื่นที่ไม่ใช่วังและวัด? อาคารประเภทวังและวัดตามแนวประเพณีของไทยเกิดจากการก่อรูปโดยมีเงื่อนไขด้านฐานานุลักษณะเป็นเครื่องหมาย และจัดเป็นของสูงซึ่งไม่ใช้กับอาคารของสามัญชน ในการนำมาใช้กับงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีความหลากหลาย สถาปนิกและนักวิชาการเห็นคล้อยกันว่าเป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นสิ่งคั่งตาและเป็นที่ยอมรับกัน

ทั่วไปว่าเป็นรูปแบบที่แสดงเอกลักษณ์ไทยได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้กับอาคารสาธารณะ หรืออาคารที่มีเป้าหมายเพื่อจรรโลงสังคม อยู่ในข่ายที่น่าจะอนุโลมให้นำมาใช้ได้ (อภิรดี เกษมสุข, 2555)

อย่างไรก็ตาม ในการนำเอารูปแบบของสูงมาใช้กับอาคารสมัยใหม่ประเภทอื่นไม่ควรนำมาใช้โดยขาดความรู้ความเข้าใจ จำเป็นต้องมีกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ วิพากษ์ (ม.ล.ปิยลดา ทวีปรัชนีพร, 2555; อภิรดี เกษมสุข, 2555) หรือขยายความหมายของเอกลักษณ์ไทยสู่การแสดงออกด้วยระบบพื้นที่ ตลอดจนวัสดุและวิธีการก่อสร้าง (ตันข้าว ปาณินท์, 2555) หรือมิฉะนั้นก็หลีกเลี่ยงการขัดต่อขนบฐานานุลักษณะโดยไม่เปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมแห่งอดีต (สมชาติ จิงสิริอารักษ์, 2555)

4. การนำรูปแบบเชิงสัญลักษณ์มาใช้กับอาคารสมัยใหม่ที่ต้องการแสดงเอกลักษณ์ไทย กรณีการใช้รูปแบบตามคติไตรภูมิกับอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) (ภาพ 4-14) สถาปนิกและนักวิชาการแสดงทัศนะไม่เห็นด้วยในหลากหลายมุมมอง อาทิ เป็นเพียงการจัดฉากแสดงความเป็นไทย หรือ ‘ดราม่าสถาปัตยกรรม’ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2555) เป็นเครื่องมือในการออกแบบเพื่อสร้างความชอบธรรมหรือเรื่องราวให้กับรูปแบบที่เลือกใช้ (ตันข้าว ปาณินท์, 2555) ควรผ่านกระบวนการออกแบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และการคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์เพื่อให้รูปลักษณ์มีความแยบยล มีความหมายที่ไม่ผิวเผิน (ม.ล.ปิยลดา ทวีปรัชนีพร, 2555; อภิรดี เกษมสุข, 2555) และรูปแบบตามคติไตรภูมิเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา ไม่เหมาะสมกับอาคารรัฐสภาอันเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง (สมชาติ จิงสิริอารักษ์, 2555)

ภาพ 4-14 อาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่)
(ที่มา: <http://matichon.co.th>
11 กันยายน 2557)

5. การผสมผสาน 'ของเก่า' กับ 'ของใหม่' ในการออกแบบอาคารสำหรับสังคมปัจจุบัน ด้านการจัดผังและการจัดรูปอาคาร (planning & configuration) นักวิชาการมีความเห็นคล้อยไปในทางเดียวกันว่า สามารถนำแบบแผน 'ของเก่า' มาพิจารณาในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยได้ แต่ไม่ควรนำมาใช้โดยการลอกแบบต้องผันแปรหรือแปรรูปโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับการใช้สอย การสื่อสาร และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม อันเป็นบริบทของงานสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน (ตันข้าว ปาณินท์, 2555) หรือนำมาตีความใหม่ให้สอดคล้องกับเวลาและบริบทปัจจุบัน (สมชาติ จิงสิริ อารักษ์, 2555)

4.2.3 ข้อสรุปจากการสัมภาษณ์โดยตรงและการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ในการสัมภาษณ์โดยตรงซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์มีอิสระในการนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ปรากฏว่าสถาปนิกได้เสนอเป็น 2 แนวทาง คือ 1) แนวรูปแบบที่สืบทอดลักษณะไทยจากอดีต โดยการยึดสถาปัตยกรรมไทยในอดีตเป็นต้นแบบ และประยุกต์สู่ความเป็นสมัยใหม่ และ 2) แนวรูปแบบที่เกิดจากการหล่อหลอมของปัจจัยในบริบทปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับสถาปัตยกรรมในอดีต และไม่จงใจผลักดันให้มีเอกลักษณ์ไทย ตามแนวคิดที่ว่า เอกลักษณ์ไทยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยปริยายจากการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของไทยในกาละเทศะที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม สถาปนิกส่วนใหญ่มีแนวทางการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการอ้างอิงสถาปัตยกรรมในอดีตเป็นต้นแบบ ซึ่งสอดคล้องกับผลสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่สถาปนิก/นักวิชาการเห็นคล้อยกันว่าการอ้างอิงรูปแบบจากอดีตเป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นสิ่งที่คุ้นตาและยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นรูปแบบที่แสดงเอกลักษณ์ไทยอย่างเด่นชัด ง่ายต่อการสื่อสารเอกลักษณ์ไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไป

ในประการสำคัญ สถาปนิก/นักวิชาการต่างเน้นย้ำตรงกันว่า การนำสถาปัตยกรรมในอดีตมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่รูปแบบเท่านั้น หากแต่อยู่ที่ความหมาย (meaning) ด้วย การแสวงหาความรู้ความเข้าใจต่อสถาปัตยกรรมในอดีตด้วยกระบวนการศึกษา วิเคราะห์ วิพากษ์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพื่อให้รูปแบบมีความหมายที่ไม่ผิวเผิน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการผันแปรรูปแบบไปจากเดิม ไม่นำของเก่ามาใช้ใน

ลักษณะสอแบบ และการขยายฐานความคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย เช่น การแสดงออกด้วยระบบพื้นที่ วัสดุและวิธีการก่อสร้าง เป็นต้น เพื่อพัฒนาการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ให้ก้าวไปควบคู่กับสังคมยุคโลกาภิวัตน์

4.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป'เกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

4.3.1 การวิเคราะห์ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป'เกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

การรวบรวมความคิดเห็นจากสถาปนิกจำนวน 212 คน โดยการใช้แบบสอบถามที่ครอบคลุมสาระสำคัญเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในเรื่องการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ทั้งด้านการวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวลตามรายละเอียดที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดวิจัย ที่เป็นแนวคิดหลัก (Iey concepts) และสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ปรากฏผลดังนี้ (ตาราง 4-2)

1 ระดับความเห็นตามค่า:
4.01 – 4.50 = มาก
3.51 – 4.00 = ค่อนข้างมาก
2.51 – 3.50 = ปานกลาง
2.01 – 2.50 = ค่อนข้างน้อย
1.51 – 2.00 = น้อย

ตาราง 4-2 ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มสถาปนิกทั่วไป'เกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

	$\bar{x}$	S.D.
1. เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของไทยเกิดจากลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ	3.62	.968
2. ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ จำเป็นต้องสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่	3.57	1.114
3. เอกลักษณ์ไทยในานสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเ้าจากการสร้างสรรค์ที่ดำเนินถึงบริบท	3.53	1.194
4. การใช้รูปแบบจากอดีต (วัง/วัด) เพื่อการล้ำสรรคเอกลักษณ์ไทยในอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ	3.33	1.104
5. การใช้รูปแบบจากอดีตเพื่อการสร้างสรรคเอกลักษณ์ไทยในอาคารเชิงธุรกิจ	2.59	1.183

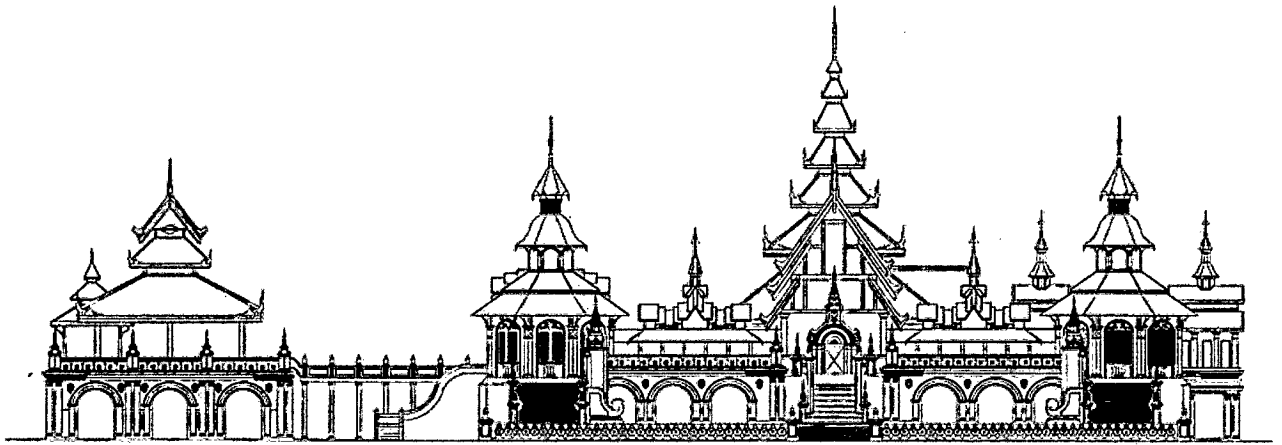
6. การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยการผันแปรรูปแบบให้เหมาะสมกับปัจจุบัน	4.36	.818
7. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางทิศทางอาคารตามตะวัน	3.32	1.227
8. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางทิศตะวันออก	2.75	1.089
9. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางแม่น้ำ	2.57	1.172
10. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดให้มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าอาคาร	2.59	1.183
11. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการกำหนดให้มีแนวแกนเป็นหลักในการวางผังอาคาร	2.90	1.141
12. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดระเบียบอาคารให้มีลักษณะสมมาตร	2.88	1.176
13. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางแนวแกนอาคารให้สัมพันธ์กับทิศทั้งสี่	2.99	1.071
14. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการกำหนดให้พื้นอาคารมีความสูงต่ำต่างกันหลายระดับ	3.41	1.047
15. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดให้มีลำดับการเข้าสู่อาคารอย่างค่อยเป็นค่อยไป	3.40	1.095
16. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการกระจายอาคารออกเป็นมวलयย่อย ๆ วางล้อมชาน/ลาน	3.75	.890
17. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการกระจายอาคารออกเป็นมวलयย่อย ๆ วางเรียงกันเป็นแนวตรง	2.85	.999
18. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางอาคารโอบล้อมอาคารประธานที่อยู่ตรงกลาง	3.30	.946
19. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการสร้างมวลให้มีลักษณะไตรภาค	3.50	1.055
20. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดระเบียบองค์ประกอบเรียงซ้อนกันขึ้นไปตามแนวตั้ง	2.86	.952

21. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการสร้างมวลโดยใช้เหล่า เจ้าทรงสูง	3.44	1.054
22. การสร้างเอกลักษณ์ไทยในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับ พระมหากษัตริย์ด้วยการใช้หงส์กษัตริย์ชั้น	3.56	.924
23. การสร้างเอกลักษณ์ไทยในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับ พระมหากษัตริย์ด้วยการใช้เหล่าชายชดแถม	3.44	.979
24. การสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการนำคติไตรภูมิมาเป็น แนวความคิดหลักในการออกแบบ	3.13	1.105
25. การอนุโลมนำลักษณะตามขนบฐานานุศักดิ์มาใช้ใน อาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	3.42	1.006
26. การนำคติไตรภูมิมาใช้ในงานออกแบบอาคารสาธารณะที่ มีความสำคัญระดับชาติ	3.29	1.056
27. การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้อง กับบริบทปัจจุบันโดยการ 'คิดใหม่ทำใหม่'	4.03	1.088
N = 212	3.2734	.51753

ต่อภาพรวมเกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ การพิจารณาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมระดับชาติจากลักษณะเฉพาะที่มีร่วมกันของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ($\bar{X}$ = 3.62) ความจำเป็นในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ($\bar{X}$ = 3.57) และการเกิดเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมจากการสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงบริบทโดยไม่จำเป็นต้องจำใจออกแบบให้มีลักษณะไทย ($\bar{X}$ = 3.53) เป็นข้อที่กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วย

กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยระดับสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.36) ต่อแนวความคิดการนำรูปแบบจากอดีตซึ่งจำกัดประเภทอาคารอยู่เพียงวังและวัดมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ด้วยการทำความเข้าใจกับที่มาและบริบทแห่งอดีต และถ่วงแปรปรับใช้ให้เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน โดยไม่นำรูปแบบเดิม ๆ มาใช้โดยตรงกับอาคารในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งมักมีขนาดใหญ่โตและมีความซับซ้อนเกินประโยชน์ใช้สอย สนับสนุนด้วยข้อที่ว่า ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย

สมัยใหม่นั้น ไม่ควรนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยตรง เพราะปัจจัยแห่งบริบทในอดีตแตกต่างจากบริบทปัจจุบันอย่างมาก เหตุนี้จึงควรสร้างสรรค์โดยการ 'คิดใหม่ทำใหม่' ($\bar{x} = 4.03$) ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงความเห็นด้วยในระดับต่ำในกรณีการใช้รูปแบบโรงแรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัด เพื่อมุ่งแสดงเอกลักษณ์ไทยท้องถิ่นด้วยเหตุผลด้านธุรกิจ ($\bar{x} = 2.59$) ดังที่ปรากฏในโรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี (ภาพ 4-15)

ภาพ 4-15 โรงแรมแมนดาริน
โอเรียนเต็ล ดาราเทวี
(ที่มา: Nithi Sthapitanonda, 2012: 22)

ในด้านการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยจากการวางผังอาคาร กลุ่มสถาปนิกทั่วไปเห็นด้วยกับการสืบสานคติการวางทิศทางอาคารตามตะวัน ($\bar{x} = 3.32$) คือการวางให้ด้านยาวของอาคารทอดตัวไปในแนวตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามหลักการรับลมและเฉียงแดด เพราะเป็นการหันเอาด้านยาวของอาคารรับลมที่พัดมาจากทางทิศใต้ ขณะที่ด้านแคบหันเข้ารับแดดตะวันออกและตะวันตก นอกเหนือจากนี้ยังแสดงความเห็นด้วยกับการวางผังอาคารที่กำหนดให้พื้นมีความสูงต่ำต่างกันเป็นหลายระดับ ($\bar{x} = 3.41$) ในลักษณะเดียวกับพื้นเรือนไทยที่มีการลดระดับจากห้องนอนสู่ระเบียง และจากระเบียงสู่ชาน ก่อให้เกิดพื้น 3 ระดับ รวมทั้งยังแสดงความเห็นด้วยกับการจัดให้มีลำดับการเข้าถึงอาคารโดยค่อย ๆ ให้ผ่านพื้นที่/กำแพงเข้าไปเป็นชั้น ๆ ($\bar{x} = 3.40$) ในทำนองเดียวกับการเข้าสู่เจดีย์หรือโบสถ์วิหารที่ต้องผ่านประตูระเบียงคดเข้าสู่ลานประทักษิณก่อน แล้วจึงเข้าประตูอาคารสู่พื้นที่ภายในได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยน้อยลงอย่างชัดเจนต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยด้วยการวางทิศทางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางทิศตามคติไทย ไม่ว่าจะเป็นการหันไปทางทิศตะวันออก ($\bar{x} = 2.75$) หันไปทางแม่น้ำ ($\bar{x} = 2.57$) หรือการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาคารในกรณีที่อาคารนั้นไม่ได้ตั้งอยู่

ริมน้ำ ($\bar{x} = 2.59$) ตัวปรากฏที่อาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ในทำนองเดียวกับเรือแวนแกนในการวางตัวอาคาร ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้มีแนวแกนนอน-แนวแกนตั้ง ($\bar{x} = 2.90$) การจัดองค์ประกอบสอเข้าแนวแกนในลักษณะสมมาตรอย่างห่อจดหมายแนบเท่าชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ($\bar{x} = 2.88$) หรือการวางแนวแกนหลัก-แนวแกนรองให้สัมพันธ์กับทิศที่ตั้ง ($\bar{x} = 2.99$) ที่เหล่าสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยน้อยว่ามีส่วนสร้างให้เกิดเอกลักษณ์ไทยในานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่

ในด้านการจัดกลุ่มอาคาร การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยด้วยการไม่สร้างมวลเดี่ยวขนาดใหญ่ หากแต่กระจายออกเป็นมวลขนาดย่อย ๆ โดยจัดวางล้อมขวาง/ลานกลาง เป็นชื่อที่กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.75$) วิธีการจัดกลุ่มอาคารทั้งกล่าวเป็นเช่นเดียวกับกรณีเรือนไทยที่มีการแยกเป็น เรือนนอน เรือนครัว เรือนน้ำ เป็นต้น วางล้อมรอบลาน และแสดงความเห็นด้วยกับการจัดกลุ่มในลักษณะการวางอาคารประธานเป็นหลักอยู่ตรงกลาง โดยมีอาคารบริวารโอบล้อมโดยรอบ ($\bar{x} = 3.30$) ในทำนองเดียวกับพุทธสถานสำคัญของไทย เช่น เจดีย์วิหาร ที่มีวิหารทิศและระเบียงคดล้อมรอบ แต่แสดงความเห็นด้วยน้อยหากจะจัดกลุ่มโดยการกระจายอาคารออกเป็นมวลขนาดย่อย แล้วจัดวางเรียงแถวเป็นแนวยาว ($\bar{x} = 2.85$)

ในด้านการสร้างมวล กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ด้วยการกำหนดรูปทรงทางตัวให้มีลักษณะไทรภาค คือประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ฐาน เรือน และยอด ($\bar{x} = 3.50$) หรือ เสาลดหย่อน เรือน และหลังคา ในกรณีอ้างอิงกับเรือนไทย ตัวปรากฏในโรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ (ภาพ 4-16) ทั้งนี้ กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยน้อยลงหากสร้างสรรค์ในลักษณะการจัดองค์ประกอบวางเรียงซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ ตามแนวตั้งในทำนองเดียวกับเจดีย์ ($\bar{x} = 2.86$) คำต่อข้อว่าอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

ภาพ 4-16 โรงเรียนนานาชาติ
กรุงเทพ รูปด้านหน้า
(ที่มา: ผู้วิจัย, กุมภาพันธ์ 2557)

ส่วนรูปแบบในอดีตที่มีฐานานุลักษณะกำกับเพื่อแสดงฐานะที่แตกต่างกันของผู้ใช้อาติ อาคารสำหรับพระมหากษัตริย์มีการใช้หลังคาซ้อนชั้น มีเครื่องยอดเรียวแหลม เป็นต้น อันเป็นข้อห้ามในการใช้กับอาคารของสามัญชนนั้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในการอนุโลมใช้กับอาคารสมัยใหม่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ ($\bar{x} = 3.42$) สอดคล้องกับการแสดงความเห็นด้วยในการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้นในหออัครศิลปิน ($\bar{x} = 3.56$) ในทำนองเดียวกับการใช้หลังคายอดแหลมในอาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ($\bar{x} = 3.44$) นอกเหนือจากนี้ ยังแสดงความเห็นด้วยในการนำรูปแบบที่จัดว่าเป็น 'ของสูง' ดังกล่าวมาใช้โดยอนุโลมกับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ เช่น รัฐสภา ศูนย์การประชุมแห่งชาติ เป็นต้น โดยผ่อนคลายเงื่อนไขด้านขนบฐานานุศักดิ์ลงไปบ้าง ($\bar{x} = 3.33$)

ในการสร้างมวลให้มีเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ด้วยการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบ ดังกรณีอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) นั้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปเห็นด้วยไม่มากนัก ($\bar{x} = 3.13$) ยืนยันด้วยข้อที่ว่า คติไตรภูมิสามารถนำมาใช้ในการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่โดยเฉพาะอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ ($\bar{x} = 3.29$)

สรุปแล้ว กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยต่อการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ โดยมีพื้นฐานจากการวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล ตามแบบแผนสถาปัตยกรรมไทยประเพณี ในประการสำคัญ ต้องไม่นำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยตรง โดยไม่มีการปรับเปลี่ยน รูปแบบจากอดีตนั้นได้รับการสรรสร้างให้เหมาะสมกับบริบทในอดีต การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้ต้องมีการทำความเข้าใจกับที่มาที่ไป และปรับเปลี่ยน หรือ 'คิดใหม่ทำใหม่' ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

4.3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

จากสาระสำคัญในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมหลากหลายประเด็น ที่ปรากฏในคำถามจำนวน 27 ข้อ ซึ่งตอบโดยกลุ่มสถาปนิกทั่วไปจำนวน 212 ราย ในการแสดงความเห็น 5 ระดับ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ ปรากฏผลการวิเคราะห์ 6 องค์ประกอบ ตามลำดับความสำคัญที่พิจารณาจากค่าร้อยละของความผันแปร ประกอบกับค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (± 0.40) ดังนี้ (ตาราง 4-3)

ตาราง 4-3 การวิเคราะห์องค์ประกอบความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ค่าน้ำหนัก
องค์ประกอบ²

องค์ประกอบที่ 1 แนวทในการวางผัง/ลักษณะเรือนไทย

(ร้อยละ 16.68 ของค่าความแปรผัน)³

การวางแนวแกนอาคารให้สัมพันธ์กับทิศทั้งสี่	.766
การใช้แนวแกนเป็นหลักข้างอิงในการวางผังอาคาร	.759
การจัดให้มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าอาคาร	.727
การจัดระเบียบอาคารในลักษณะสมมาตร	.705
การวางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางแม่น้ำ	.695
ความเท่าระดับของพื้นอาคาร	.573
ลักษณะไตรภาค	.397

² ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรแสดงอัตราความสัมพันธ์กับองค์ประกอบนั้น ๆ

³ ค่าร้อยละของค่าความแปรผันของแต่ละองค์ประกอบแสดงความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบ จากการพิจารณาค่าความแปรผันของตัวแปรทั้งหมดในแต่ละองค์ประกอบในกระบวนการแยกความแปรผันของตัวแปรออกมาจากองค์ประกอบอื่น ตัวแปรใดมีน้ำหนักในองค์ประกอบใดมาก ให้จัดตัวแปรนั้นในองค์ประกอบนั้น

องค์ประกอบที่ 2 การใช้คติและรูปแบบจากอดีต

(ร้อยละ 14.66 ของค่าความแปรผัน)

หลักคายอดแหลมในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.808
หลักจั่วซ้อนชั้นในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.761
คติไตรภูมิในการออกแบบสถาปัตยกรรม	.732
คติไตรภูมิในการออกแบบอาคารสาธารณะระดับชาติ	.657
การจัดระเบียบองค์ประกอบด้วยวิธีเรียงซ้อนขึ้นไปทางตัว	.610
ฐานานุลักษณะในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.541
การใช้หลังคาจั่วทรงสูง	.530

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกลุ่มอาคาร

(ร้อยละ 7.72 ของค่าความแปรผัน)

การวางอาคารล้อมรอบลาน/ลาน	.752
การวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน	.566
การวางอาคารเรียงกันเป็นแนวยาว	.533

การสร้างลำดับการเข้าถึงอาคาร	.527
------------------------------	------

องค์ประกอบที่ 4 รูปแบบ 'ของสูง'/ ทิศมงคล

(ร้อยละ 6.63 ของค่าความแปรผัน)

การใช้รูปแบบวัง/วัดกับอาคารเชิงธุรกิจ	.722
การใช้รูปแบบวัง/วัดกับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ	.661
การยึดคติหันด้านหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก	.472

องค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยด้านบริบท

(ร้อยละ 6.40 ของค่าความแปรผัน)

รูปแบบที่สัมพันธ์กับบริบทของสังคมสมัยใหม่	.664
ลักษณะเฉพาะอันเกิดจากบริบทของถิ่นที่	.584
การวางอาคารให้สอดคล้องกับทิศทางแดดลม	.539

องค์ประกอบที่ 6 แนวคิดต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย

(ร้อยละ 4.98 ของค่าความแปรผัน)

การสร้างสรรค์แบบคิดใหม่ทำใหม่	.713
การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท	.542
การสร้างเอกลักษณ์ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์	.369

องค์ประกอบที่ 1 แม่บทในการวางผัง/ลักษณะเรือนไทย

แม่บทในการวางผังสถาปัตยกรรมอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทย เป็นสิ่งที่กลุ่มสถาปนิกทั่วไปให้ความสำคัญ นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นที่สุดในจำนวนทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ครอบคลุมการใช้แนวแกนอ้างอิงในการวางผังอาคาร การวางแนวแกนหลัก-แนวแกนรองให้สัมพันธ์กับทิศตะวันออก-ตะวันตก และเหนือ-ใต้ และการจัดระเบียบสองข้างแนวแกนในลักษณะสมมาตร ดังกรณีหอจดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รวมทั้งการวางทิศทางอาคาร โดยเฉพาะการหันด้านหน้าอาคารไปทางแม่น้ำหรือการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาคารในกรณีที่อาคารนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ริมน้ำ ดังเช่นอาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา

องค์ประกอบแรกนี้ยังรวมถึงการนำลักษณะของเรือนไทยมาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย ได้แก่ การจัดระดับพื้นที่อาคารให้มีความสูงต่ำต่างกัน ทำนองเดียวกับการลดระดับพื้นที่ของเรือนไทยจากห้องนอนสู่ระเบียง และจากระเบียงสู่ชานก่อให้เกิดพื้นที่ 3 ระดับ และการใช้ลักษณะโครงสร้างประกอบด้วยเสาหลักเรือน และหลังคา ตั้งปรากฏในกรณีโรงเรียนนานาชาติ กรุงเทพฯ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 2 การใช้คติและรูปแบบจากอดีต

องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการนำรูปแบบจากอดีต ซึ่งมีฐานานุรักษ์กำกับ มาใช้กับงานสถาปัตยกรรมในสังคมปัจจุบันที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะอาคารอันเกี่ยวข้องกับสถาบันเกียรติยศ เช่น การใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น ในกรณีหอศิลป์ การใช้หลังคาช่อฉัตร ในกรณีอาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้ในการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ รวมถึงการก่อรูปสถาปัตยกรรมด้วยวิธีการเรียนขององค์ประกอบซึ่งสอดคล้องกันขึ้นไปทางตัว ตัวกรณีอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และการใช้หลังคาจั่วทรงสูง ตัวกรณีโรงแรมยูเดีย ออน เดอะ ริเวอร์

ส่วนคติจากอดีตที่กลุ่มสถาปนิกทั่วไปให้ความสำคัญในการนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่คือคติไตรภูมิ โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้กับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ อย่างอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ซึ่งนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบ

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกลุ่มอาคาร

สถาปัตยกรรมไทยมีระเบียบการจัดกลุ่มอาคารเฉพาะตน ในประการที่ไม่นิยมรวมพื้นที่ใช้สอยต่าง ๆ เข้าไว้ภายใต้หลังคาผืนเดียวขนาดใหญ่ หากแต่มีการแตกออกเป็นอาคารหลั่วย่อย ๆ ตามประเภทของเนื้อที่ใช้สอยแต่ละอย่าง แล้วนำมาจัดรวมกลุ่มไว้ด้วยกัน กลุ่มสถาปนิกทั่วไปให้ความสำคัญในการใช้ระเบียบการจัดกลุ่มตัวกลุ่มในการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ทั้งวิธีการกระจายอาคารออกเป็นขบวนย่อย ๆ โดยจัดวางล้อมขวาง/ลานกลาง ในทำนองเดียวกับเรือนไทย จัดวางในลักษณะอาคารบริวารโอบล้อมอาคารประธานที่อยู่ตรงกลาง ในทำนองเดียวกับการมีการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

ระเบียบคดล้อมรอบเจดีย์ประธาน และจัดวางในลักษณะเรียงกันเป็นแนวตรง ในทำนองเดียวกับการจัดวางเรียงโบสถ์วิหาร เจดีย์ ทั้งนี้ การจัดกลุ่มในลักษณะวางอาคารบริวารโอบล้อมอาคารประธานซึ่งตั้งอยู่ภายใน ยังเป็นการสร้างลำดับการเข้าถึงอาคารประธานอันเป็นลักษณะไทยอย่างหนึ่งด้วย

องค์ประกอบที่ 4 รูปแบบ 'ของสูง'/ทิศมงคล

องค์ประกอบลำดับที่ 4 ว่าด้วยการนำรูปแบบไทยในอดีต ที่จำกัดประเภทสถาปัตยกรรมอยู่เพียงวังและวัด ซึ่งจัดเป็น 'ของสูง' และมีเงื่อนไขด้านฐานานุลักษณะกำกับ ทั้งมีข้อจำกัดการนำไปใช้กับอาคารประเภทอื่น แต่ในปัจจุบัน สถาปัตยกรรมมีประเภทใหม่ ๆ ที่หลากหลายและไม่เคยมีมาในอดีต จึงปรากฏการผ่นคลายเงื่อนไขด้านรูปแบบฐานานุลักษณะลงไป ด้วยการอนุโลมนำรูปแบบ 'ของสูง' ดังกล่าวมาใช้กับอาคารที่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ไทย โดยเฉพาะเมื่อนำมาใช้กับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ เช่น รัฐสภา ศูนย์การประชุมแห่งชาติ เป็นต้น ตลอดจนอาคารที่มุ่งผลทางด้านธุรกิจ ดังกรณีโรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี เป็นต้น องค์ประกอบนี้ยังรวมถึงการผ่นคลายเงื่อนไขด้านทิศมงคล ซึ่งในอดีตเน้นการหันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะพุทธศาสนาจารย์ อย่าง โบสถ์วิหาร

องค์ประกอบที่ 5 ปัจจัยด้านบริบท

เป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจัยด้านบริบท เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ สภาพสังคมวัฒนธรรม ฯลฯ เป็นเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม หมายความว่า เมื่อบริบทเปลี่ยนไป สถาปัตยกรรมย่อมเปลี่ยนตาม เหตุนี้ การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้จำต้องมีการทำความเข้าใจกับบริบทในช่วงเวลานั้น และไม่ควรนำมาใช้โดยตรงกับอาคารในบริบทของสังคมสมัยใหม่ ควรมีการผันแปรรูปแบบให้สอดคล้องกับกาลปัจจุบัน การให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบริบทของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปยังสะท้อนให้เห็นได้ในการยอมรับลักษณะเฉพาะอันเกิดจากถิ่นที่ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ที่หลอมรวมเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมระดับชาติของไทย รวมทั้งการวางทิศทางอาคารตามตะวันซึ่งสัมพันธ์กับทิศทางแดดลมของท้องถิ่นไทย โดยเอาด้านยาวของอาคารหันรับลมที่พัดมาจากทางทิศใต้ และเอาด้านแคบหันรับแดดทางทิศตะวันออก-ตะวันตก

องค์ประกอบที่ 6 แนวคิดต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย

สืบเนื่องจากปัจจัยด้านบริบท เป็นที่แน่ชัดว่า เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยในอดีต เป็นผลจากการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทในสมัยนั้น ซึ่งย่อมแตกต่างจากบริบทปัจจุบันอย่างมาก ดังนั้นการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่จึงควรหลีกเลี่ยงการนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยตรง ควรสร้างสรรค์โดยการ 'คิดใหม่ทำใหม่' ภายใต้บริบทปัจจุบัน ข้อที่สนับสนุนความคิดข้างต้น คือแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในทางสถาปัตยกรรมจากการสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงบริบท โดยไม่จำเป็นต้องใจออกแบบให้มีลักษณะไทย รวมทั้งการให้ความสนใจกับการสร้างสรรคงานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ แม้ว่าสังคมปัจจุบันจะมีทิศทางการหันเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ก็ตาม

โดยสรุป กลุ่มสถาปนิกทั่วไปให้ความสำคัญ 6 องค์ประกอบตามลำดับ ดังนี้ 1) แม่บทในการวางผัง/ลักษณะเรือนไทย 2) การใช้คติและรูปแบบจากอดีต 3) การจัดกลุ่มอาคาร 4) รูปแบบ 'ช่อฟ้า/ทึดมาศ' 5) ปัจจัยด้านบริบท 6) แนวคิดต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย เป็นองค์ประกอบการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม โดยรวมทั้ง 6 องค์ประกอบมีสัดส่วนสะสมคิดเป็นร้อยละ 57.03 ของค่าความผันแปร (cumulative percentage of variance)

4.4 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

4.4.1 การวิเคราะห์ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ความคิดเห็นของคนทั่วไปจำนวน 312 คน รวบรวมโดยการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ครอบคลุมสาระสำคัญเรื่องการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ทั้งประเด็นด้านการวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล ปรากฏผลดังนี้ (ตาราง 4-4)

⁴ ระดับความคิดเห็นตามค่า:

4.01 – 4.50 = มาก

3.51 – 4.00 = ค่อนข้างมาก

2.51 – 3.50 = ปานกลาง

2.01 – 2.50 = ค่อนข้างน้อย

1.51 – 2.00 = น้อย

ตาราง 4-4 ระดับความเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

	$\bar{x}$	S.D.
1. เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของไทยเกิดจากลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ	4.04	.811
2. ในสังคมปัจจุบัน การสร้างสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยนับเป็นความจำเป็น	4.00	.866
3. เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงบริบท	3.59	.985
4. การใช้รูปแบบจากอดีต (วัง/วัด) เพื่อสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ	3.71	.919
5. การใช้รูปแบบจากอดีตเพื่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในอาคารเชิงธุรกิจ	3.23	1.086
6. ในสังคมปัจจุบัน การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยไม่ใช่สิ่งจำเป็น	3.24	1.062
7. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการวางทิศทางอาคารตามตะวัน	3.76	.975
8. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการวางอาคารโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออก	3.70	.979
9. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการวางอาคารโดยหันหน้าไปทางแม่น้ำ	3.52	.985
10. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดให้มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าอาคาร	3.44	1.062
11. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการกำหนดให้มีแนวแกนเป็นหลักในการวางผังอาคาร	3.48	.893
12. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการจัดระเบียบอาคารให้มีลักษณะสมมาตร	3.76	.976
13. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการวางทิศทางอาคารให้สัมพันธ์กับทิศทั้งสี่	3.60	.876

14. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการกำหนดให้ พื้นอาคารมีความสูงต่างกันหลายระดับ	3.54	.955
15.การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการจัดให้มี ลำดับการเข้าสู่อาคาร	3.71	.922
16. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการกระจาย อาคารออกเป็นหลังย่อย ๆ วางล้อมชาน/ลาน	3.76	.890
17. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการกระจาย อาคารออกเป็นหลังย่อย ๆ วางเรียงกันเป็นแนวยาว	3.52	.875
18. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการวางอาคาร โอบล้อมอาคารประธานที่อยู่ตรงกลาง	3.57	.922
19. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการสร้างมวล ให้มีลักษณะไตรภาค	3.73	.824
20. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการด้วยการจัดระเบียบ องค์ประกอบเรียงซ้อนกันขึ้นไปตามแนวตั้ง	3.63	.831
21. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการสร้างมวลโดยใช้ หลังคาจั่วทรงสูง	3.79	.887
22. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับ พระมหากษัตริย์ด้วยการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น	4.01	.900
23. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับ พระมหากษัตริย์ด้วยการใช้หลังคายอดแหลม	3.90	.862
24. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยการนำคติไตรภูมิมา เป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบ	3.77	.927
25. การอนุโลมนำลักษณะตามขนบฐานานุศักดิ์มาใช้ใน อาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	3.70	.935
26. การนำคติไตรภูมิมาใช้ในงานออกแบบอาคารสาธารณะที่ มีความสำคัญระดับชาติ	3.72	.890
27. การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้อง กับบริบทปัจจุบันโดยการ ‘คิดใหม่ทำใหม่’	3.60	1.037
N = 312	3.6674	.53960

ภาพ 4-17 (ซ้าย) อาคารศูนย์
ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา
(ที่มา: ผู้วิจัย, พฤศจิกายน 2555)

ภาพ 4-18 (ขวา) โรงแรมราช
มรรคา
(ที่มา: ผู้วิจัย, ธันวาคม 2554)

ในภาพรวมกลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยระดับสูงต่อข้อที่ว่า เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมระดับชาติของไทยย่อมเกิดจากลักษณะเฉพาะที่มีร่วมกันของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ($\bar{x} = 4.04$) และแสดงชัดถึงการให้ความสำคัญในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทยในสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เช่นปัจจุบัน ($\bar{x} = 3.24$) แม้ว่าอาคารในสังคมสมัยใหม่อาจมีขนาดใหญ่โตทั้งมีประโยชน์ใช้สอยซับซ้อน ตลอดจนอยู่ในกาลเวลาและบริบทที่แตกต่างจากอดีตก็ตาม

ด้านการวางผังซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่นำไปสู่การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทย กลุ่มคนทั่วไปไม่เห็นด้วยกับการนำแนวทางการวางทิศทางอาคารตามตะวัน ($\bar{x} = 3.76$) การวางอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ($\bar{x} = 3.70$) การวางอาคารหันหน้าไปทางแม่น้ำ ($\bar{x} = 3.52$) รวมทั้งการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาคารในกรณีที่อาคารนั้นไม่ได้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ($\bar{x} = 3.44$) ดังการสร้างสระน้ำขนาดใหญ่ไว้ด้านหน้าอาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา (ภาพ 4-17)

นอกจากนี้ กลุ่มคนทั่วไปยังแสดงความเห็นด้วยกับการใช้แนวแกนเป็นแม่บทในการวางผังอาคาร ได้แก่ การกำหนดให้มีแนวแกนเป็นหลักอ้างอิงในผังอาคาร ($\bar{x} = 3.48$) การจัดองค์ประกอบสองข้างแนวแกนในลักษณะสมมาตร ($\bar{x} = 3.76$) เช่นกรณีหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และการวางแนวแกนอาคารให้สัมพันธ์กับทิศทั้งสี่ ($\bar{x} = 3.60$) คือวางแนวแกนอาคารตามแนวตะวันออก-ตะวันตก เหนือ-ใต้ รวมทั้งยังมีความเห็นด้วยกับการวางผังอาคารโดยกำหนดให้พื้นมีความสูงต่ำต่างระดับกัน ($\bar{x} = 3.54$) และการจัดให้มีลำดับการเข้าสู่อาคารโดยค่อย ๆ ให้ผ่านพื้นที่/ประตูเข้าไปทีละชั้น ($\bar{x} = 3.71$)

ด้านการจัดกลุ่มอาคาร กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยกับการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ด้วยวิธีการกระจายอาคารออกเป็นหลังย่อย ๆ ไม่รวมเป็นหลังเดียวขนาดใหญ่ โดยจัดวางล้อมรอบลานกลาง ($\bar{x} = 3.76$) ดังเช่นที่ปรากฏในโรงแรมราชมรรคา (ภาพ 4-18) รวมทั้งเห็นด้วยกับการจัดกลุ่มในลักษณะกระจายอาคารออกเป็นหลังย่อย โดยวางเรียงแถวเป็นแนวยาว ($\bar{x} = 3.52$) เช่นกรณีอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิไลประสานมิตร และการจัดกลุ่มโดยมีอาคารประธานเป็นหลักอยู่ตรงกลางโอบล้อมโดยรอบด้วยอาคารบริวาร ($\bar{x} = 3.57$) เช่นกรณีมหาธรรมกายเจดีย์ วัดพระธรรมกาย ที่มีระเบียบคดล้อมรอบ

ด้านการสร้างมวลให้งานสถาปัตยกรรมมีลักษณะไตรภาค ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ เสา เรือน และหลังคา ในลักษณะเดียวกับเรือนไทย ดังกรณีโรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ เป็นสิ่งที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.73$) ว่าเป็นแนวทางสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นความเห็นในทำนองเดียวกับการใช้วิธีจัดองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรียงซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไปทางตั้ง ($\bar{x} = 3.63$) ในลักษณะเดียวกับองค์เจดีย์ที่ประกอบด้วยฐาน องค์ระฆัง บังลังก์ ปล้องไฉน และปลียอด วางซ้อนกันขึ้นไปตามลำดับ

กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยกับการสร้างมวลอาคารให้แสดงฐานานุลักษณะสถาปัตยกรรมไทยในอดีตมีเครื่องแสดงฐานานุลักษณะเพื่อบ่งบอกฐานะที่แตกต่างกันของผู้ใช้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับหากนำมาใช้กับงานสถาปัตยกรรมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะกับอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ ($\bar{x} = 3.70$) และอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญระดับชาติที่มักได้รับการกำหนดให้มีลักษณะไทย แต่เป็นประเภทอาคารที่ไม่เคยมีในอดีต เช่น อาคารรัฐสภา อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติ เป็นต้น ($\bar{x} = 3.71$) ข้อยืนยันที่สำคัญคือการแสดงความเห็นด้วยในระดับสูงกรณีการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้นที่หออัครศิลป์ ($\bar{x} = 4.01$) (ภาพ 4-19) และการใช้หลังคายอดแหลมที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ($\bar{x} = 3.90$) (ภาพ 4-20) สอดคล้องกับการที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อมีการนำฐานานุลักษณะซึ่งจัดเป็นรูปแบบ 'ของสูง' ไปใช้กับอาคารเชิงธุรกิจดังกรณีโรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี ($\bar{x} = 3.23$)

ภาพ 4-19 (ซ้าย) หออัคร-
ศิลปิน

(ที่มา: ผู้วิจัย, มีนาคม 2555)

ภาพ 4-20 อาคารเฉลิมพระ
เกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ที่มา: ผู้วิจัย: ธันวาคม 2554)

ต่อความเห็นเรื่องการนำคติไตรภูมิตามแนวพุทธศาสนาที่มีมาแต่โบราณมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างมรดกให้มีเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ โดยเฉพาะอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญระดับชาตินั้น กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วย ($\bar{x} = 3.72$) สอดคล้องกับการแสดงว่าเห็นด้วยในการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ด้วยการนำเจดีย์ประดิษฐานไว้ที่ส่วนบนสุดของอาคาร เพื่อให้รับรู้ความเป็นไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ($\bar{x} = 3.77$)

ท้ายที่สุด กลุ่มคนทั่วไปมีความเห็นด้วยในข้อที่ว่า เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบท ได้แก่ สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ สภาพสังคมวัฒนธรรม ฯลฯ โดยไม่จำเป็นต้องงัดใจออกแบบให้มีลักษณะไทย ($\bar{x} = 3.59$) สอดคล้องกับความเห็นในข้อที่ว่า เอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยโบราณเกิดขึ้นจากปัจจัยแห่งบริบทในอดีตซึ่งแตกต่างจากสมัยนี้อย่างมากในการสร้างเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ จึงไม่ควรนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยตรง ควรสร้างสรรค์โดย 'คิดใหม่ทำใหม่' ตามปัจจัยแห่งบริบทปัจจุบัน ($\bar{x} = 3.60$)

4.4.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) ความคิดเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

จากสาระสำคัญในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมหลายประเด็น ที่ปรากฏในคำถามจำนวน 27 ข้อ ซึ่งตอบโดยกลุ่มคนทั่วไปจำนวน 312 ราย ในการแสดงความ

คิดเห็น 5 ระดับ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่ามี องค์ประกอบตามลำดับความสำคัญที่พิจารณาจากค่าร้อยละของความถี่แปร ประกอบกับค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ดังนี้ (ตาราง 4-5)

ตาราง 4-5 การวิเคราะห์องค์ประกอบความคิดเห็นของกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ค่าน้ำหนัก
องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 แม่บทในการวางผังงานสถาปัตยกรรม	
(ร้อยละ 14.94 ของค่าความแปรผัน)	
การจัดให้มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าอาคาร	.716
การใช้แนวแกนเป็นหลักในการวางผังอาคาร	.715
การจัดระเบียบอาคารในลักษณะระดมมาตร	.701
การวางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางตะวันออก	.695
การวางอาคารโดยหันด้านหน้าไปทางแม่น้ำ	.664
การวางแนวแกนอาคารให้สัมพันธ์กับทิศที่ตั้ง	.656
องค์ประกอบที่ 2 การสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุลักษณะ	
(ร้อยละ 12.51 ของค่าความแปรผัน)	
หลักการจัดชั้นชั้นในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.782
หลักายอดคandelabraในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.779
คติไตรภูมิในการออกแบบงานสถาปัตยกรรม	.717
การจัดระเบียบองค์ประกอบด้วยวิธีเรียงซ้อนขึ้นไปทางกึ่ง	.527
ฐานานุลักษณะในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์	.492
ลักษณะไตรภาค	.488

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกลุ่มอาคารและการจัดลำดับการเข้าถึง	
(ร้อยละ 11.11 ของค่าความแปรผัน)	
การวางอาคารล้อมรอบลาน/ลาน	.727
การสร้างลำดับการเข้าถึงอาคาร	.672

การวางอาคารเรียงกันเป็นแนวยาว	.646
การวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน	.574
ความต่างระดับของพื้นอาคาร	.490

องค์ประกอบที่ 4 การหยิบยืมรูปแบบจากอดีต
(ร้อยละ 8.73ของค่าความแปรผัน)

การใช้รูปแบบวัง/วัดกับอาคารเชิงธุรกิจ	.639
การสร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงเอกลักษณ์ไทย	.636
การใช้รูปแบบวัง/วัดกับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ	.618
การสร้างสรรค์แบบคิดใหม่ทำใหม่	.548

องค์ประกอบที่ 5 เอกลักษณ์ไทยในสังคมปัจจุบัน
(ร้อยละ 8.07ของค่าความแปรผัน)

การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์	.668
การนำคติไตรภูมิมาใช้ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรม	.620
การใช้หลังคาจั่วทรงสูง	.472

องค์ประกอบที่ 6 การสร้างเอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท
(ร้อยละ 5.49ของค่าความแปรผัน)

การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท	.688
การวางอาคารตามตะวัน	.593
ลักษณะเฉพาะอันเกิดจากบริบทของถิ่นที่	.484

องค์ประกอบที่ 1 แม่บทในการวางผังงานสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบลำดับแรกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแม่บทในการวางผัง กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญกับการสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการวางทิศทางอาคารที่สืบทอดคติการหันหน้าอาคารไปทางแหล่งน้ำ ในกรณีที่อาคารไม่ได้ตั้งอยู่ริมน้ำ การจัดให้มีสระน้ำอยู่ด้านหน้าอาคารเป็นที่ยอมรับ ดังกรณีศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา รวมทั้งการหันหน้าอาคารไปทางทิศตะวันออก ตามคติไทยที่ถือว่าเป็นทิศมงคล นอกจากนี้กลุ่มคนทั่วไปยังให้ความสำคัญกับเรื่องแนวแกน ทั้งการใช้แนวแกนเป็นหลักในการวางผังอาคาร

การจัดระเบียบอาคารสงฆ์ข้างแนวถนนในลักษณะสมมาตร ดังปรากฏในหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตลอดจนการวางแนวถนนอาคารให้สัมพันธ์กับแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก และเหนือ-ใต้

องค์ประกอบที่ 2 การสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุลักษณะ

องค์ประกอบลำดับต่อมาว่าด้วยเรื่องการสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุลักษณะในอดีต สถาปัตยกรรมไทยที่สำคัญจำกัดประเภทอยู่เพียง ๓ ประเภท ซึ่งมีความสำคัญคือลักษณะที่แสดงฐานะสูงส่งของผู้ใช้สอยกำกับ จะนำมาใช้กับอาคารบ้านเรือนของสามัญชนไม่ได้ กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญและยอมรับในการนำรูปแบบ 'ชาวสูง' ดังกล่าวมาใช้เพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ในงานสถาปัตยกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะในอาคารอันเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ดังกรณีการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้นในหออัครศิลปิน หรือการใช้หลังคาช่อแฮลงในอาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กลุ่มคนทั่วไปยังให้ความสำคัญกับการนำรูปลักษณะจากอดีตมาสืบทอดในสถาปัตยกรรมปัจจุบัน ดังกรณีการนำเจดีย์มาประดิษฐานที่ส่วนบนสุดของอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ที่มีคติไตรภูมิเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบเพื่อให้ผู้ที่สัมผัสเห็นรับรู้ความเป็นไทย การใช้ลักษณะเรียบง่ายขององค์ประกอบขึ้นไปทางตัวในกรณีอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร การจัดส่วนประกอบในลักษณะไตรภาคในกรณีโรงเรียนนานาชาติ กรุงเทพ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 การจัดกลุ่มอาคารและการจัดลำดับการเข้าถึง

องค์ประกอบลำดับที่ 3 เกี่ยวเนื่องกับการสร้างเอกลักษณ์ไทยที่แสดงออกในการจัดกลุ่มอาคาร ด้วยวิธีการกระจายมวลอาคารออกเป็นขนาดย่อย ๆ แล้วจัดรวมกลุ่มเข้าเป็นเครืออาคารเดียวกัน ครอบคลุมทั้งลักษณะการจัดอาคารย่อยล้อมลาน ดังกรณีโรงแรมราชมรรคา การจัดอาคารย่อยวางเรียงกันเป็นแนว ดังกรณีอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร การจัดวางอาคารบริวารโอบล้อมอาคารประธาน ดังกรณีมหาธรรมกายเจดีย์ วัดพระธรรมกาย

องค์ประกอบนี้ยังรวมถึงการจัดลำดับการเข้าถึงอาคารสำคัญอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้ผ่านพื้นที่/ประตูเข้าไปทีละชั้น และการจัดพื้นที่อาคารให้มีความสูงต่ำต่างกันหลายระดับ ซึ่งสะท้อนความต่างหน้าที่และต่างศักดิ์ของพื้นที่แต่ละส่วน

องค์ประกอบที่ 4 การหยิบยืมรูปแบบจากอดีต

องค์ประกอบลำดับมี 4 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการหยิบยืมรูปแบบจากอดีต ซึ่งจำกัดประเภทอาคารอยู่เพียงสถาปัตยกรรมวังและวัดมาใช้ในการสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กลุ่มคนทั่วไปคำนึงถึงความหลากหลายของประเภทสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ควรแก่การอนุโลมนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยผ่อนคลายเป็นเงื่อนไขด้านฐานานุลักษณะลงไปบ้าง ไม่ว่าจะเป็นกรณีการนำรูปแบบวังและวัดมาใช้กับอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญระดับชาติ เช่น รัฐสภา ศูนย์การประชุมแห่งชาติ เป็นต้น หรือแม้แต่การนำมาใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ ดังกรณีโรงแรมแมนดาริน โอเรียนเต็ล ดาราเทวี รวมทั้งการนำรูปแบบจากอดีตมาใช้สร้างเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ด้วยการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันในลักษณะ ‘การคิดใหม่ทำใหม่’

องค์ประกอบที่ 5 เอกลักษณ์ไทยในสังคมปัจจุบัน

องค์ประกอบลำดับที่ 5 ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทยในสังคมปัจจุบัน กลุ่มคนทั่วไปคำนึงถึงความจำเป็นในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมให้มีเอกลักษณ์ไทย แม้สังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันจะมีทิศทางการหลอมรวมโลกให้มีลักษณะเหมือน ๆ กันทั้งหมดก็ตาม ครอบคลุมถึงการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการนำคติไตรภูมิมาอ้างอิง โดยเฉพาะในอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ และการนำรูปแบบหลังคาจั่วมาใช้สร้างเอกลักษณ์ไทยในอาคารปัจจุบัน ดังกรณีโรงแรมยูเดีย ออน เดอะริเวอร์ เป็นต้น

องค์ประกอบที่ 6 การสร้างเอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท

องค์ประกอบลำดับสุดท้ายมีประเด็นที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างเอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท ในเรื่องที่ว่า การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของไทย ย่อมก่อให้เกิดเอกลักษณ์ไทยขึ้นโดยปริยาย โดยไม่จำเป็นต้องสร้างลักษณะอื่นใดที่เป็นการจงใจแสดงลักษณะไทย องค์ประกอบนี้รวมถึง

การวางอาคารให้สอดคล้องกับทิศทางแดดลมประจำถิ่นของไทยจนกลายเป็นคติการวางอาคารตามตะวัน' และการพิจารณาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมระดับชาติจากลักษณะร่วมของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทของถิ่นที่นั้น ๆ

โดยสรุป กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญ 6 องค์ประกอบตามลำดับ ดังนี้ 1) แนวทในการวางตัวอาคารสถาปัตยกรรม 2) การสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุลักษณะ 3) การจัดกลุ่มอาคารและการจัดลำดับการเข้าถึง 4) การหยิบยื่นรูปแบบจากอดีต 5) เอกลักษณ์ไทยในสังคมปัจจุบัน 6) การสร้างเอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท โดยองค์ประกอบทั้ง 6 มีสัดส่วนสะสมคิดเป็นร้อยละ 60.84 ของค่าความแปรผัน (cumulative percentage of variance)

4.5 ข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไปนำใช้ในสาระด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมว่า มีประเด็นอะไรบ้างที่แต่ละกลุ่มแสดงความเห็นด้วยตามระดับมาก-น้อย⁵ และแต่ละกลุ่มมีองค์ประกอบความคิดเห็นที่เป็นการให้ความสำคัญกับกลุ่มประเด็นอะไรบ้างโดยผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) ผลปรากฏว่ามีทั้งข้อที่เหมือนกันและต่างกัน ข้อสังเกตต่อไปนี้

ระดับความคิดเห็นตามค่า:
4.01 - 4.50 = มาก
3.51 - 4.00 = ค่อนข้างมาก
2.51 - 3.50 = ปานกลาง
2.01 - 2.50 = ค่อนข้างน้อย
1.51 - 2.00 = น้อย

4.5.1 การเปรียบเทียบระดับความเห็นด้วยระหว่างกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป

โดยภาพรวม ในข้อที่ว่า ลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นภูมิภาคต่าง ๆ ร่วมหล่อหลอมเป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมระดับชาติ และเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่เป็นสิ่งจำเป็นควรแก่การสร้างสรรค์ให้มีขึ้นท่ามกลางสังคมแห่งกระแสโลกาภิวัตน์ กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{X}$ = 3.62 และ 3.51 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04 และ 4.00 ตามลำดับ) ซึ่งเป็นการแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าอย่างชัดเจน แต่สำหรับข้อที่ว่า ลักษณะไทยในทางสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยปริยายจากการสร้างสรรค์ที่ดำเนินาถิ่นบริบทของไทยโดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงออกแบบแต่

อย่างไรก็ตาม ทั้งกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่ใกล้เคียงกัน ($\bar{x} = 3.53$ และ 3.59 ตามลำดับ)

ในประเด็นการนำรูปแบบจากอดีต คือวังและวัดมาใช้อาคารสมัยใหม่ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน โดยผ่านคลายเงื่อนไขด้านขนบฐานานุศักดิ์ลงไปบ้างใน 2 กรณี ได้แก่ กรณีนำมาใช้กับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ เช่น รัฐบาล ศูนย์การประชุม เป็นต้น และกรณีนำมาใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ เช่น โรงแรม เป็นต้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยระดับปานกลางกับกรณีแรก ($\bar{x} = 3.33$) แต่แสดงความเห็นด้วยน้อยลงอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 2.59$) ต่อกรณีหลัง ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยต่อกรณีแรกในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.71$) และลดลงมาในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.29$) ต่อกรณีหลัง ทั้งนี้กล่าวได้ว่า ทั้งสถาปนิกและคนทั่วไปมีความเห็นด้วยมากกว่าต่อการนำรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยอนุโลมกับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ และเห็นด้วยน้อยลงทันทีหากจะนำไปใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ

การนำรูปแบบจากอดีตมาใช้ในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นั้น กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยอย่างมาก ($\bar{x} = 4.03$) ต่อการสร้างสรรค์ในลักษณะ 'คิดใหม่ ทำใหม่' โดยหลีกเลี่ยงการคัดลอกรูปแบบจากอดีตมาใช้โดยตรง ในขณะที่กลุ่มที่คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยน้อยกว่า ($\bar{x} = 3.60$) ในประเด็นเดียวกันนี้ หรืออีกนัยหนึ่ง คนทั่วไปไม่ได้ให้ความสำคัญในประเด็นนี้เท่ากับสถาปนิก กลุ่มสถาปนิกทั่วไปยังย้ำความเห็นเสริมในข้อที่ว่า การใช้รูปแบบจากอดีตไม่ควรนำมาใช้โดยตรงกับอาคารในสังคมสมัยใหม่ ควรมีการดัดแปลงให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน ($\bar{x} = 4.36$) ซึ่งเป็นข้อที่สถาปนิกให้คะแนนสูงสุด

สำหรับการสร้างเอกลักษณ์ไทยจากการวางผังอาคาร ในเรื่องทิศทาง กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลางกับการวางอาคารตามตะวัน ($\bar{x} = 3.32$) แต่แสดงความเห็นด้วยน้อยลงอย่างชัดเจนกับการหันหน้าอาคารไปทางตะวันออก การหันหน้าอาคารไปทางแม่น้ำ รวมทั้งการจัดให้มีสระน้ำอยู่หน้าอาคาร ($\bar{x} = 2.75, 2.57$ และ 2.59 ตามลำดับ) ในข้อที่ว่าด้วยการวางอาคารตามตะวัน กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.76$) ซึ่งสูงกว่าสถาปนิก รวมทั้งอีก 3 ประการหลัง คนทั่วไปก็แสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าสถาปนิกเช่นเดียวกัน ($\bar{x} = 3.70, 3.52$ และ 3.44 ตามลำดับ)

ในเรื่องการใช้ระบบแนวแกนในการวางผังอาคาร ทั้งในข้อการใช้แกนนอนและแกนตั้งเป็นหลักอ้างอิง การจัดสมดุลสองข้างแนวแกนในลักษณะสมมาตร และการวาง

แผนงานให้สัมพันธ์กับทิศทาง เป็นสิ่งที่กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 2.90, 2.83 และ 2.99 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่า ($\bar{x}$ = 3.48, 3.76 และ 3.60 ตามลำดับ) เป็นที่น่าสังเกตว่า การจัดสมดุลสภาวะทางแผนงานในลักษณะสมมาตร เป็นข้อที่คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าอีก 2 ประการ

ส่วนเรื่องการกำหนดให้พื้นที่ของอาคารมีความต่ำระดับ กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.41) ซึ่งน้อยกว่าระดับความเห็นของกลุ่มคนทั่วไป ($\bar{x}$ = 3.54) เช่นเดียวกับเรื่องการจัดให้มีลำดับการเข้าถึงอาคาร กลุ่มสถาปนิกทั่วไปยังแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.40) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่า ($\bar{x}$ = 3.71) อย่างเห็นได้ชัด

ในการสร้างสถิติเชิงลักษณะสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ผ่านวิธีการจัดกลุ่มอาคารซึ่งมีอยู่ 3 แบบ ได้แก่ การวางอาคารโอบล้อมลาน/สวน การวางอาคารเรียงกันเป็นแนวตรง และการวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน วิธีการจัดกลุ่มแบบแรกเป็นข้อที่ทั้งกลุ่มสถาปนิกทั่วไป ($\bar{x}$ = 3.75) และกลุ่มคนทั่วไป ($\bar{x}$ = 3.76) แสดงความเห็นด้วยในระดับค่อนข้างมากใกล้เคียงกัน ซึ่งมากที่สุดในกลุ่ม 3 แบบ กล่าวได้ว่า ทั้งสถาปนิกและคนทั่วไปให้ความสำคัญกับการจัดกลุ่มแบบวางอาคารล้อมลาน/สวนเช่นเดียวกัน ส่วนการจัดกลุ่มอาคาร 2 แบบหรือนั้นกลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยน้อยลงอย่างชัดเจน ($\bar{x}$ = 2.85 และ 3.30 ตามลำดับ) เป็นที่น่าสังเกตว่า การวางอาคารเรียงกันเป็นแนวตรงเป็นข้อที่สถาปนิกแสดงความเห็นด้วยน้อยกว่าแบบอื่น ในขณะที่คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยกับการจัดกลุ่ม 2 แบบเหล่านี้ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x}$ = 3.52 และ 3.57 ตามลำดับ)

ว่าด้วยเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่เกิดจากการสร้างมวลอาคาร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปทรงตามแนวตั้ง ประกอบด้วย ลักษณะโครงสร้าง การเรียงตัวทางตัว และการใช้หลังคาจั่วทรงสูง กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x}$ = 3.50, 2.86 และ 3.44 ตามลำดับ) โดยประเด็นการเรียงตัวทางตัวเป็นข้อที่สถาปนิกแสดงความเห็นด้วยน้อยกว่าอีก 2 ประเด็น หมายความว่า สถาปนิกไม่ค่อยเห็นด้วยในการสร้างเอกลักษณ์ไทยด้วยการจัดส่วน/องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเรียงขึ้นกันขึ้นไปทางตัว แต่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับค่อนข้างมากกับ

ทั้ง 3 ประเด็น ($\bar{x} = 3.73, 3.63$ และ 3.79 ตามลำดับ) ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าสถาปนิกอย่างชัดเจน

ในเรื่องการสร้างมวลาการที่แสดงฐานานุลักษณะโดยเฉพาะอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์ อาทิ การใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น การใช้หลังคายอดแหลม ดังปรากฏที่หออัครศิลปินและอาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ตามลำดับ กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยต่อเรื่องนี้ในระดับไม่มากนัก ($\bar{x} = 3.56$ และ 3.44 ตามลำดับ) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 4.01$ และ 3.90 ตามลำดับ) ซึ่งสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับฐานานุลักษณะทางสถาปัตยกรรมของไทย

ส่วนเรื่องการนำคติไตรภูมิมาใช้ในการสร้างมวลาการเพื่อแสดงเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ในประเด็นการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบและการนำคติไตรภูมิมาใช้กับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ กลุ่มสถาปนิกทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อทั้ง 2 กรณี ($\bar{x} = 3.13$ และ 3.29 ตามลำดับ) ขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าอย่างชัดเจน คือระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.77$ และ 3.72 ตามลำดับ)

ทั้งนี้ ภาพโดยรวม การแสดงความเห็นด้วยจากสถาปนิกจำนวน 212 ราย มีค่า $\bar{x} = 3.27$ ในขณะที่การแสดงความเห็นด้วยจากคนทั่วไปจำนวน 312 ราย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูงกว่า คือ $\bar{x} = 3.67$

4.5.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบความคิดเห็นในการก่อรูประหว่างกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไป

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) มีติสำคัญ ๆ ในองค์ประกอบของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไปจากการแสดงความเห็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ผ่านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเปรียบเทียบได้ดังนี้ (ตาราง 4-6)

สำหรับกลุ่มสถาปนิกทั่วไปมีองค์ประกอบการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ **แม่บทในการวางผัง** ซึ่งครอบคลุมเรื่องระบบแนวแกนและทิศทางการวางอาคาร รวมถึงการอ้างอิง**ลักษณะเรือนไทย** โดยเฉพาะการทำพื้นต่างระดับและลักษณะไตรภาค อีกองค์ประกอบหนึ่งคือ**การใช้คติและรูปแบบจากอดีต** ประกอบด้วยประเด็นการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบ การใช้รูปแบบหลังคายอด

แหลมรวมถึงหาลาคำจั่วขึ้นขึ้นในอาคารขึ้นเนื่องเนื่องกับสถาปนิกเกียรติ์ และการใช้รูปแบบที่มีลักษณะการเรียงตัวทางตั้ง

ตาราง 4-6 การเปรียบเทียบการวิเคราะห์องค์ประกอบความคิดเห็นระหว่างกลุ่มสถาปนิกทั่วไปกับกลุ่มคนทั่วไปเกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

กลุ่มสถาปนิกทั่วไป	กลุ่มคนทั่วไป
องค์ประกอบที่	องค์ประกอบที่
1. แผนที่ในการวางผัง/ลักษณะเรือนไทย (ร้อยละ 16.68 ของค่าความแปรผัน)	1. แผนที่ในการวางผังงานสถาปัตยกรรม (ร้อยละ 14.94 ของค่าความแปรผัน)
2. การใช้คติและรูปแบบจากอดีต (ร้อยละ 14.66 ของค่าความแปรผัน)	2. การสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุ ลักษณะ (ร้อยละ 12.51 ของค่าความแปรผัน)
3. การจัดกลุ่มอาคาร (ร้อยละ 7.72 ของค่าความแปรผัน)	3. การจัดกลุ่มอาคารและการจัดลำดับ การเข้าถึง (ร้อยละ 11.11 ของค่าความแปรผัน)
4. รูปแบบ 'ของสูง' /ทิวสมเด็จ (ร้อยละ 6.63 ของค่าความแปรผัน)	4. การหยิบยืมรูปแบบจากอดีต (ร้อยละ 8.73 ของค่าความแปรผัน)
5. ปัจจัยด้านบริบท (ร้อยละ 6.40 ของค่าความแปรผัน)	5. เกล็ดลักษณะไทยในสังคมปัจจุบัน (ร้อยละ 8.07 ของค่าความแปรผัน)
6. แนวคิดต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ ไทย (ร้อยละ 4.98 ของค่าความแปรผัน)	6. การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยจาก ปัจจัยของบริบท (ร้อยละ 5.49 ของค่าความแปรผัน)

องค์ประกอบที่มีความสำคัญเช่นกันคือการจัดกลุ่มอาคาร ซึ่งครอบคลุมการจัดกลุ่มอาคาร 3 แบบ ได้แก่ การวางอาคารโอบล้อมชุมชน/ลาน การวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน และการวางอาคารเรียงกันเป็นแนว องค์ประกอบนี้ยังรวมถึงการสร้างให้มีลำดับการเข้าถึงอาคารสำคัญ รูปแบบ'ของสูง'/ทิวสมเด็จซึ่งได้แก่การใช้รูปแบบวัง/

วัดกับอาคารเชิงธุรกิจและกับอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ รวมถึงประเด็นเรื่องทิศ โดยเฉพาะการวางอาคารหันหน้าไปทางตะวันออก นอกเหนือจากนี้ ยังมีองค์ประกอบเกี่ยวกับ**ปัจจัยด้านบริบท** ซึ่งได้แก่ รูปแบบที่สัมพันธ์กับบริบทของสังคมสมัยใหม่ ลักษณะเฉพาะอันเกิดจากบริบทของถิ่นที่ ตลอดจนการวางอาคารให้สอดคล้องกับทิศทางแดดลม และองค์ประกอบเกี่ยวกับ**แนวคิดต่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทย** ครอบคลุมการสร้างสรรค์แบบ ‘คิดใหม่ทำใหม่’ การหล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท และเอกลักษณ์ไทยในกระแสโลกาภิวัตน์

ส่วนกลุ่มคนทั่วไปมีองค์ประกอบเกี่ยวกับ**แม่บทในการวางผังงานสถาปัตยกรรม** ซึ่งครอบคลุมเรื่องระบบแนวแกนและทิศทางการวางอาคารเช่นเดียวกับสถาปนิก องค์ประกอบที่มีความสำคัญเช่นเดียวกันคือ**การสืบทอดรูปลักษณะและฐานานุลักษณะ** ซึ่งเน้นการแสดงฐานานุลักษณะทางสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะในอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์ ได้แก่ การใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น การใช้หลังคายอดแหลม และการอ้างอิงรูปแบบจากอดีต ได้แก่ รูปแบบตามคติไตรภูมิ รูปแบบที่เกิดจากการเรียงตัวทางตั้ง รวมทั้งลักษณะไตรภาค

อีกองค์ประกอบหนึ่งที่กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญเช่นเดียวกับกลุ่มสถาปนิกคือ**การจัดกลุ่มอาคาร** ซึ่งครอบคลุมการจัดกลุ่มอาคารทั้งแบบการวางอาคารโอบล้อมชาน/ลาน การวางอาคารเรียงกันเป็นแนว และการวางอาคารโอบล้อมอาคารประธาน องค์ประกอบนี้ยังรวมถึง**การจัดลำดับการเข้าถึงอาคาร** ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความต่างระดับของพื้นอาคารอีกด้วย

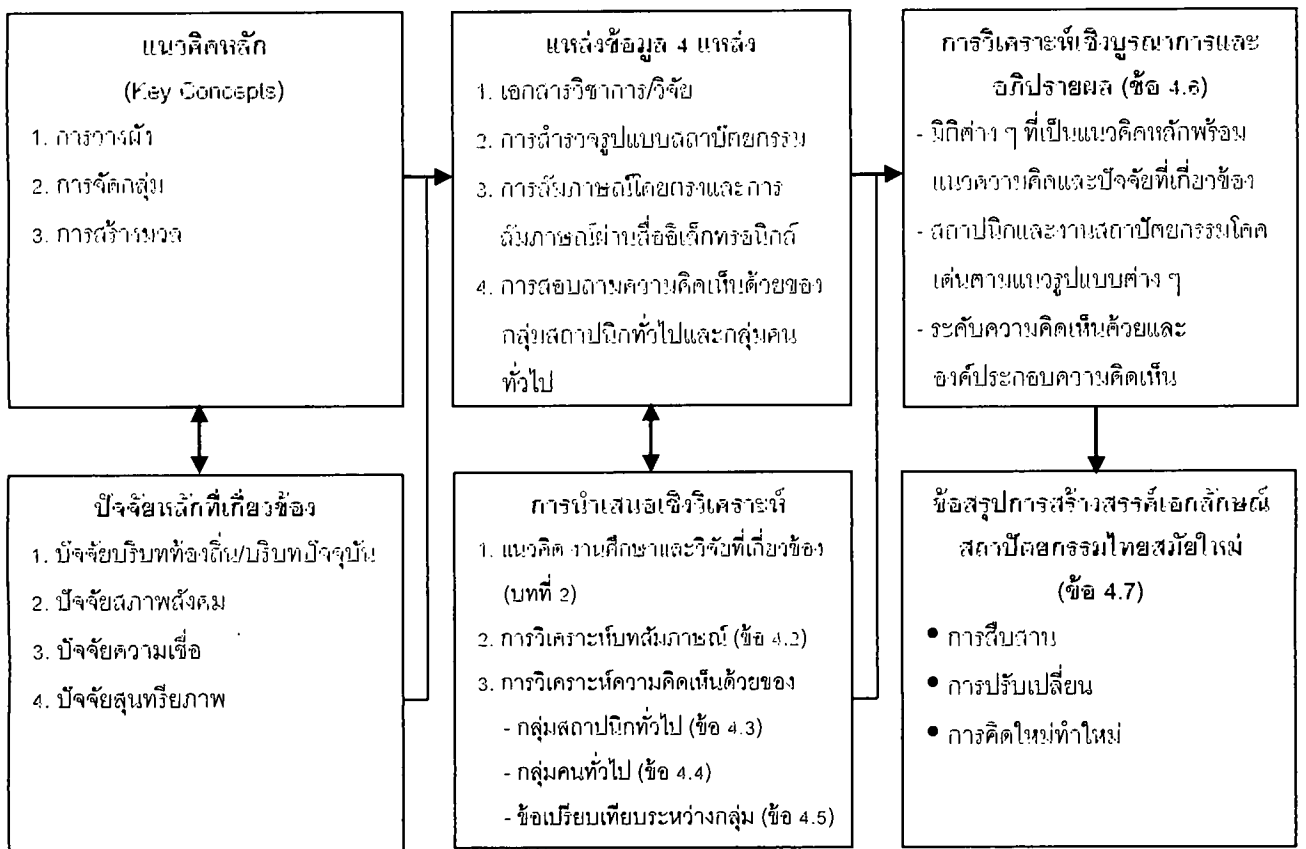
นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบว่าด้วยการ**หยิบยืมรูปแบบจากอดีต** คือการนำรูปแบบวัง/วัดมาใช้กับอาคารเชิงธุรกิจและอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ ซึ่งสัมพันธ์เชิงผกผันกับการสร้างสรรค์โดยละทิ้งรูปแบบจากอดีตสู่ ‘การคิดใหม่ทำใหม่’ รวมทั้งยังมีองค์ประกอบเกี่ยวกับ**เอกลักษณ์ไทยในสังคมปัจจุบัน** ซึ่งครอบคลุมการสร้างสรรค์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การนำคติไตรภูมิมาใช้เป็นหลักอ้างอิงในการสร้างสรรค์ การใช้หลังคาจั่วทรงสูง และองค์ประกอบ**การสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท** ได้แก่ การนำปัจจัยของบริบทมาสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยโดยไม่อิงรูปแบบจากอดีต การวางอาคารตามตะวันสอดคล้องกับทิศทางแดดลม และลักษณะเฉพาะอันเกิดจากบริบทของถิ่นที่

4.6 การวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผล

การวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผลวิเคราะห์โดยรวม ด้วยการพิจารณาข้อมูลที่ได้มาจากทั้ง 4 แหล่ง ได้แก่ 1) เอกสารที่เป็นงานวิชาการและงานวิจัยต่าง ๆ 2) การสำรวจภาคสนามรูปแบบสถาปัตยกรรม 3) การสัมภาษณ์โดยตรงและการสัมภาษณ์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 4) การสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไป เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันแต่ละแนวคิดหลัก (Key concepts) แนวความคิดของสถาปนิกพร้อมตัวอย่างงานสถาปัตยกรรมที่สะท้อนแนวความคิดนั้น ๆ ระดับความเห็นด้วยของกลุ่มสถาปนิกทั่วไปและกลุ่มคนทั่วไปต่อประเด็นต่าง ๆ

ผลสรุปของการวิเคราะห์ข้างต้น นำไปสู่ความสัมพันธ์กับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในเชิงทฤษฎีและหลักการ ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปในมิติของการสืบสาน การปรับเปลี่ยน หรือการคิดใหม่ทำใหม่ในข้อ 4.7 ต่อไป

แผนภาพ 4.1 กระบวนการวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผล

4.6.1 การวิเคราะห์การวางผัง

ทิศทาง

ทิศทางเป็นหลักประการหนึ่งในการวางผังอาคาร อันเป็นแม่บทที่มีความสำคัญลำดับต้น ๆ ในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม โดยมีพื้นฐานจากปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศและบริบทปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยด้านความเชื่อ ทิศทางครอบคลุมสาระเกี่ยวกับ 1) ว่าด้วยทิศหวนอน-ตึนนอน ซึ่งทิศหวนอนคือทิศใต้ ส่วนทิศตึนนอนคือทิศเหนือ 2) การวางอาคารตามตะวัน โดยวางให้แนวยาวของอาคารทอดตัวไปในแนวตะวันออก-ตะวันตก 3) การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ และ 4) การหันหน้าอาคารไปทางตะวันออก

ในประเด็นที่ว่าด้วยทิศหวนอน-ตึนนอนนั้น ผู้คนในสังคมสมัยใหม่คลายความยึดถือลงไปเกือบหมดสิ้น และไม่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมที่ต้องการแสดงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ โดยเฉพาะอาคารสาธารณะ ส่วนการวางอาคารตามตะวันยังคงปรากฏในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่แสดงเอกลักษณ์ไทยอยู่บ้าง อาทิ อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำหรับการหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำปรากฏในงานสถาปัตยกรรมที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เช่น โรงแรมยูเดีย ออน เดอะ ริเวอร์ ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้ อาคารในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ แต่ปรากฏการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมกับน้ำเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทย ด้วยการสร้างบ่อน้ำ/สระน้ำไว้ด้านหน้าอาคาร เช่น กรณีอาคารโดมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ทำเนียบองคมนตรี ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา เป็นต้น ขณะที่สถาปัตยกรรมที่เน้นแสดงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ที่กำหนดทิศทางด้วยการวางหันหน้าไปทางตะวันออก ปรากฏในกรณีพุทธศาสนาจารย์ส่วนใหญ่ เช่น โบสถ์วัดศาลาลอย โบสถ์วัดพระธรรมกาย โบสถ์วัดป่าบ้านผักบัว เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์พบว่าสถาปนิกพิริศ พัทธเศวต ให้ความสำคัญกับการวางทิศทางอาคารที่คำนึงถึงบริบทท้องถิ่น ทั้งการวางอาคารหันสู่แม่น้ำและการวางอาคารหันไปทางตะวันออก การมีน้ำเป็นส่วนประกอบที่จักขาดเสียมิได้ในความเป็นสถาปัตยกรรมไทย เป็นสิ่งที่สถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา ให้ความสำคัญมาก แต่ด้วยบริบทปัจจุบันเป็นเงื่อนไขให้อาคารส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเช่นในอดีต การสร้างบ่อน้ำ/สระน้ำไว้ด้านหน้าอาคารจึงเป็นการปรับให้ตอบรับกับบริบทใหม่เพื่อรักษามรดกทางสถาปัตยกรรมไว้ ในขณะที่สถาปนิกนิธิ สถาปิตานนท์ มีแนวทางในการออกแบบ

พุทธศาสนาดารชาวัตป่าด้วยการซื้อปฏิบัติที่ไม่ยึดมั่นถือมั่น โดยไม่วางอาคราหันหน้าไปทางตะวันออกเช่นที่เคยปฏิบัติกันมา หากแต่ยึดกฎปฏิบัติประเทศแห่งป่าเขาเป็นหลักในการวางอาครา

เป็นที่น่าสังเกตว่า การออกแบบพุทธศาสนาดารชาวัตป่าโดยไม่หันหน้าไปทางทิศตะวันออก เห็นไปข้างอิทธิภูมิประเทศเป็นที่ต่ำ แสดงถึงการให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่น ทำนองเดียวกับกรณีพุทธศาสนาดารชาวัตที่ตำบลชุมชุมน้ำเลือกที่จะหันหน้าไปทางลำน้ำเสมอโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นทิศใด ซึ่งกรณีนี้คืออาคราในปัจจุบันซึ่งส่วนใหญ่ตำบลชุมชุมนิยมนิยมวางหันหน้าเข้าหาถนน เท่ากับเป็นการวางหันหน้าเข้าหาเส้นทางสัญจรสายหลัก ซึ่งเทียบได้กับการวางโดยหันหน้าอาคราสู่ลำน้ำซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรสายหลักในอดีต การวางอาคราหันหน้าเข้าหาถนนจึงเป็นการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

จากการสอบถามความคิดเห็น กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยระดับปานกลางต่อเรื่องทิศทาง ที่ประเด็นการวางอาคราตามตะวัน ($\bar{x} = 3.32$) การวางอาคราหันหน้าไปทางตะวันออก ($\bar{x} = 2.75$) การวางอาคราหันหน้าไปทางแม่น้ำ ($\bar{x} = 2.57$) รวมทั้งการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาครา ($\bar{x} = 2.59$) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับค่อนข้างมาก โดยเฉพาะประเด็นการวางอาคราตามตะวัน ($\bar{x} = 3.76$) การวางอาคราหันหน้าไปทางตะวันออก ($\bar{x} = 3.70$) และการวางอาคราหันหน้าไปทางแม่น้ำ ($\bar{x} = 3.52$) ยกเว้นในประเด็นการสร้างสระน้ำไว้ด้านหน้าอาคราที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.44$) เห็นได้ชัดว่า ทั้งกลุ่มสถาปนิกและกลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญกับประเด็นด้านการวางอาคราตามตะวันมากกว่าประเด็นอื่น ๆ และไม่ค่อยเห็นด้วยกับประเด็นการสร้างสระน้ำไว้หน้าอาครา

สรุปได้ว่า ในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ทิศทางเป็นหลักในการจำแนกอย่างหนึ่งในการวางตัว ที่มีปัจจัยด้านบริบทของที่ตั้งผนวกกับปัจจัยด้านความเชื่อร่วมหล่อหลอมจนเกิดเป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่จึงมีการสืบสานมาอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทและความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา รูปแบบที่เหมาะสมกับปัจจุบันสมัย

แนวแกน

แนวแกนเป็นสิ่งอ้างอิงหลักในการวางผังอาคาร โดยมีพื้นฐานจากปัจจัยด้านบริบทของที่ตั้ง ปัจจัยด้านความเชื่อ รวมทั้งปัจจัยด้านสุนทรียภาพ สาระเกี่ยวกับแนวแกนประกอบด้วยรายละเอียดในประเด็นด้าน 1) การจัดระเบียบแนวแกน ซึ่งมีแบบหลัก ๆ ได้แก่แนวแกนเดี่ยว แนวแกนขนาน แนวแกนฉาก แนวแกนกากบาท 2) ความสัมพันธ์กับบริบท และ 3) ลักษณะสมมาตร-อสมมาตร ซึ่งเป็นการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสองข้างแนวแกน

การสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ที่เน้นการจัดระเบียบแนวแกนอย่างชัดเจน เช่น อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อนุสรณ์สถานแห่งชาติ โรงแรมราชวรศา เป็นต้น ส่วนการกำหนดแนวแกนให้มีความสัมพันธ์กับบริบท โดยเฉพาะทิศที่ตั้ง ปรากฏในพุทธศาสนาคาร เช่น โบสถ์วัดศาลาลอย โบสถ์วัดพระธรรมกาย โบสถ์วัดป่าบ้านผักนึ่ง เป็นต้น ขณะที่การจัดสมดุลสองข้างแนวแกนในลักษณะสมมาตร ปรากฏในอาคารที่มุ่งแสดงความสง่างาม เป็นพิธีการ เช่น หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อาคารเรียนรวมมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกกองอาจ สাত্রพันธุ์ ให้ความสำคัญกับการวางผังอาคารซึ่งถือเป็น 'แก่น' ของงานสถาปัตยกรรม สะท้อนให้เห็นได้ในผังโรงแรมราชวรศา ที่มีแนวแกนเป็นหลักในการจัดวางผังแบบอาคารล้อมลาน ซึ่งได้อิทธิพลมาจากการวางผังของจีน ส่วนสถาปนิกนิธิ สถาปิตานนท์ กล่าวถึงการวางผังที่มีแนวแกนอย่างชัดเจนของอาคารกระทรวงการต่างประเทศ ตามแนวคิดในการสร้างลักษณะที่เป็นทางการ ขณะที่การวางผังศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ สถาปนิกชัยวัฒน์ ลิ้มวัฒนานนท์ ได้แสดงทรรศนะว่า การมีเรือนไทยเป็นต้นแบบยังผลให้มีการจัดระเบียบแนวแกนแบบอสมมาตร

อย่างไรก็ตาม ในการสอบถามความคิดเห็นต่อเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดแนวแกนเป็นหลักในการวางผังอาคารนั้น กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยไม่มากนักทั้งต่อเรื่องการวางแนวแกนให้สัมพันธ์กับทิศที่ตั้ง ($\bar{x} = 2.99$) และการจัดระเบียบแนวแกนในลักษณะสมมาตร ($\bar{x} = 2.88$) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญกับเรื่องเดียวกันนี้มากกว่า โดยแสดงความเห็นด้วยค่อนข้างมากทั้งต่อเรื่องการวางแนวแกนให้สัมพันธ์กับทิศที่ตั้ง ($\bar{x} = 3.60$) และการจัดระเบียบแนวแกนในลักษณะสมมาตร ($\bar{x} = 3.76$) โดยเฉพาะในประเด็นหลังยังคงปรากฏอย่างต่อเนื่องในงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

ที่ต้องการแสดงออกถึงลักษณะงามสง่า เป็นการเป็นงาน สะท้อนถึงแนวสุนทรียภาพที่คนทั่วไปให้การยอมรับได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า แนวแกนในการวางผังเป็นหลักการอย่างหนึ่งในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ที่เกิดจากปัจจัยด้านบริบทของที่ตั้ง ปัจจัยด้านความเชื่อ และปัจจัยด้านสุนทรียภาพ จนบรรลุผลเป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย ซึ่งสถาปนิกส่วนใหญ่ย่ำให้ความสำเร็จไม่มากนัก ในขณะที่คนทั่วไปแสดงความเห็นเกี่ยวกับการใช้แนวแกนในการวางผังอาคาร โดยเฉพาะเพื่อผลด้านสุนทรียภาพจากการจัดสิ่งแวดล้อมรอบข้าง แนวแกนแบบสมมาตร ในการสร้างพระตำหนักเสนาบดีสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่จึงควรมีการทบทวนนำประเด็นเรื่องแนวแกนมาสืบสานในการวางผังอาคารให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

ลำดับ

การจัดให้มีลำดับการเข้าถึงจากภายนอกสู่ส่วนสำคัญ/อาคารสำคัญซึ่งอยู่ภายในเป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยอย่างหนึ่งที่สืบทอดมาจากอดีต ซึ่งมีพื้นฐานจากปัจจัยสภาพสังคมและปัจจัยความเชื่อ ลำดับเกิดจากการจัดเรียงตำแหน่งของส่วนสำคัญ/อาคารสำคัญที่ไม่ต้องการให้สามารถเข้าถึงได้โดยตรง ตัดผ่านประตู/กำแพงเข้าไปตามลำดับ

งานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เน้นแสดงเอกลักษณ์ไทยโดยอาศัยการจัดลำดับเป็นเครื่องสื่อ เช่น กรณีมหาธรรมกายเจดีย์ที่มีลานธรรมและระเบียบคดล้อมรอบ อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ความค้ำถั่งแห่งพิธีประชุมใหญ่ไว้ภายใน โดยตัดผ่านโถงทางเข้า โถงต้อนรับ และทางเดินเชื่อม โรงแรมราชมรรคาจัดลำดับการเข้าถึงโดยให้ผ่านกำแพงเข้าไปเป็นชั้น ๆ ก่อนเข้าสู่ลานที่มีห้องพักรับรองโดยรอบ เป็นต้น

การใช้เรื่องลำดับเพื่อสร้างเอกลักษณ์ไทยในงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่นี้เมื่อผู้น้อย มีผลงานของสถาปนิกเพียงไม่กี่รายที่สร้างให้เกิดลำดับในงานสถาปัตยกรรมจากการรังสรรค์ของตน หนึ่งในนั้นคือสถาปนิกของราช ภัทรพันธุ์ ค้ำปรากฏในโรงแรมราชมรรคาที่บ่งบอกถึงความพิถีพิถันในการจัดลำดับการเข้าถึงลานภายในชั้นเป็นพื้นที่กระจายเข้าสู่ห้องพักรับรอง ทั้งสถาปนิกของคณะ วิทยุพัฒนได้สร้างลำดับในการออกแบบศาลา ภูเก็ต เช่นการค้ำถั่ง ๆ เปลี่ยนจากพื้นที่ที่รถยนต์เข้าถึงสู่พื้นที่ทางเดินของผู้คนที่อยู่ถัดเข้าไปภายใน การปลูกค้ำถั่งที่เป็นการจัดระเบียบด้วยระบบพิกัด (grid) ที่พื้นที่ส่วน

นอกแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นไร้ระเบียบ (random) ที่พื้นที่ส่วนในการเข้าถึงที่ต้องเดินผ่านทางเข้า ผ่านน้ำ เพื่อไปสู่ส่วนต้อนรับ เป็นต้น

ในการสอบถามความคิดเห็นต่อประเด็นการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการสร้างผังอาคารให้มีลำดับการเข้าถึงส่วนสำคัญที่อยู่ภายใน กลุ่มสถาปนิกก็แสดงความเห็นด้วยระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$) แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.71$) ทั้งนี้ ลำดับเป็นลักษณะไทยที่เด่นชัดและมีอยู่คู่สถาปัตยกรรมแห่งอดีตมาช้านาน

สรุปได้ว่า ในการวางแผนที่มีการจัดลำดับการเข้าถึงพื้นที่ภายในเป็นหลักการอย่างหนึ่งในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีสภาพสังคมตามวิถีไทยและความเชื่อเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญ ก่อเกิดเป็นสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์ไทย ทั้งนี้ สถาปนิกทั้งหลายยังนำหลักการเรื่องลำดับมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ไม่มากนัก จึงควรมีการรื้อฟื้นเพื่อสืบสาน โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ระดับ

ระดับที่สูง-ต่ำต่างกันของพื้นอาคารเป็นลักษณะโดดเด่นอย่างหนึ่งของเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย เป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ทั้งในสถาปัตยกรรมวัง วัด และบ้าน โดยมีปัจจัยจากสภาพสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับขนบฐานานุศักดิ์ด้วย โดยพื้นที่อาคารส่วนที่สำคัญจะได้รับการจัดไว้ในระดับที่สูง พื้นที่ส่วนอื่นที่สำคัญน้อยกว่าอยู่ในระดับต่ำลงตามลำดับ ดังในเรื่องนั้นพื้นที่ห้องนอนมีระดับสูงสุด ลดระดับลงมาเป็นพื้นที่ระเบียง และลดระดับลงมากอีกเป็นพื้นที่ลาน ตามลำดับ

การใช้ระดับเป็นเครื่องมือในการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ปรากฏในกรณีหารธรรมกายเจดีย์ แต่ไม่ได้สร้างความต่างระดับที่พื้นอาคาร หากแต่จัดแบ่งพื้นที่ผิวด้านนอกขององค์เจดีย์เป็น 3 ส่วน คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ ไว้ตามระดับความสูงจากยอดเจดีย์ที่ลาดเอียงสู่ฐานเจดีย์ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากการกำหนดความต่างระดับอย่างที่เคยเป็นมา ส่วนอาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์สร้างความต่ำ-สูงของพื้นจากภายนอก ยกกระดานสู่โถงทางเข้า และยกกระดานสู่โถงต้อนรับ ก่อนที่จะลดระดับสู่ทางเดินเชื่อมไปยังห้องประชุมใหญ่ เป็นต้น ทั้งนี้ อาคารกรณีตัวอย่างที่นำแนวคิดเรื่องระดับมาใช้ในการวางแผนยังมีอยู่อย่างจำกัด

ในการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไม่ปรากฏว่ามีสถาปนิก/นักวิชาการรายใดกล่าวถึง การสร้างเอกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่จากการสร้างระดับสูง-ต่ำ ขอบพื้นที่อาคารแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวพบในสาระใกล้เคียงมีสถาปนิกสิน พันธ์หาญยุทธ์ ในการออกแบบ In Square Retails Complex ที่มีลักษณะเป็นตลาดลอยฟ้า (flying market) ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากตลาดน้ำ (floating market) ด้วยการออกแบบทางเดินที่มีความต่ำระดับและเชื่อมต่อกันไปจากชั้นล่างสู่ชั้นบน ส่วนสถาปนิกสุเมธ ชุณสาย ณ อยุธยา แม้จะให้ความสำคัญกับการยกพื้นที่อาคารตามแบบเรือนไทยในการสร้างเอกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงเรื่อง ความสูง-ต่ำต่ำระดับขอบพื้นที่อาคารแต่ประการใด

ผลจากการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการสร้างเอกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ด้วยการกำหนดให้พื้นที่อาคารมีความสูง-ต่ำต่างกัน หลายระดับ กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.41$) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่าเล็กน้อย ($\bar{x} = 3.54$) กล่าวได้ว่า ความต่ำระดับขอบพื้นที่อาคารเป็นลักษณะไทยที่เด่นชัดอย่างหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่หลายคนยังมองข้าม

สรุปได้ว่า ระดับที่ปรากฏในการวางผังเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเอกลักษณะไทยที่มีมาแต่อดีต ซึ่งมีสภาพสังคมชาววิถีไทยเป็นปัจจัยหลัก การสร้างสรรค์เอกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยกลไกความต่ำ ระดับของพื้นที่อาคารเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มสถาปนิกไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก ทั้งนี้ จำดับกับระดับมักเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันเสมอ และร่วมสร้างสรรค์เอกลักษณะสถาปัตยกรรมไทยที่โดดเด่น จีวรวิถีการสืบสาน โดยสามารถปรับเปลี่ยน ตลอดจนคิดใหม่ทำใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

4.6.2 การวิเคราะห์การจัดกลุ่ม

การวางอาคารเรียงเป็นแนว

การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารเรียงเป็นแนวเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเอกลักษณะไทย ซึ่งมีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านความเชื่อ โดยมีต้นแบบจากการจัดกลุ่ม

ของพุทธศาสนาจารย์ที่ประกอบด้วยเจดีย์เป็นองค์ประธาน มีโบสถ์และวิหารวางขนานในลักษณะเรียงกันเป็นแนวตรง

อาคารกรณีตัวอย่างที่มีการนำแบบแผนของการจัดกลุ่มแบบนี้มาเป็นต้นแบบ เช่น อนุสรณ์สถานแห่งชาติ ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนการเรียงตัวของกลุ่มอาคาร 3 หลังเป็นมุมฉากตามข้อจำกัดของที่ดิน อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีการวางอาคารที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักเรียงกันเป็นแนวตรง มีอาคารประธานอยู่ในส่วนแรก อาคารบริวารเรียงต่อเนื่องกันไป โดยอาคารทั้งหมดเชื่อมต่อกันโดยตลอด ทั้งนี้ อาคารกรณีตัวอย่างที่แสดงเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการจัดกลุ่มอาคารแบบเรียงกันเป็นแนวนี้ยังมีอยู่อย่างจำกัด

สอดคล้องกับสาระที่ได้จากการสัมภาษณ์สถาปนิก/นักวิชาการ ที่ไม่มีการกล่าวถึงการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยวิธีการจัดกลุ่มอาคารแบบเรียงกันเป็นแนวแต่ประการใด มีเพียงผลงานของสถาปนิกชาติรี อดาลิตสกุลเท่านั้นที่มีรูปแบบตามแนวคิดสถาปัตยกรรมไทยผสมผสาน คืออาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยจัดกลุ่มอาคารแบบเรียงกันเป็นแนวตรง กล่าวได้ว่าสถาปนิกส่วนใหญ่ยังมองข้ามการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการจัดกลุ่มอาคารแบบนี้

การอยู่นอกกรอบความสนใจในการจัดกลุ่มอาคารแบบเรียงกันเป็นแนวตรง สะท้อนออกมาในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาระการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ที่กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยไม่มากนัก ($\bar{x} = 2.85$) อย่างไรก็ตาม ในประเด็นเดียวกันนี้ กลุ่มคนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในระดับที่สูงกว่า ($\bar{x} = 3.52$)

สรุปได้ว่า การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารเรียงเป็นแนว เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนไทย โดยมีปัจจัยด้านความเชื่อเป็นเงื่อนไขสำคัญ เป็นแนวทางสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่สถาปนิกโดยทั่วไปยังไม่ได้ให้ความสำคัญ การทบทวนนำแบบแผนการจัดกลุ่มโดยวางอาคารเรียงเป็นแนวมาสืบสาน โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน จึงเป็นทางเลือกที่ไม่ควรมองข้าม

การวางอาคารโอบล้อมของคัประธาน

การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมของคัประธาน เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนไทยอย่างหนึ่ง ที่มีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านความเชื่อเป็นหลัก โดยมีต้นแบบมาจากการจัดกลุ่มพุทธศาสนาคาร ซึ่งมีเจดีย์เป็นองค์ประธานอยู่กลางมณฑล มีวิหารทิศและระเบียงคดล้อมรอบ

อาคารกรณีตัวอย่างที่มีการจัดกลุ่มอาคารแบบนี้ คือปรากฏที่มหารัชมงคลเจดีย์ ซึ่งมีระเบียงคดโอบล้อมทั่ว 4 ด้าน ส่วนธรรมศาลา วัดสุทัศน์เทพวราราม มีศาลาธรรมเป็นอาคารประธาน รายล้อมด้วยอาคารบริวารที่ทำหน้าที่เสมือนตัวระเบียงคด สำหรับพิพิธภัณฑสถานการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีอาคารเฉลิมพระเกียรติเป็นประธานอยู่ตรงกลาง รายล้อมด้วยอาคารบริวารที่มีระเบียงทางเดินแล่นเชื่อมโดยตลอด เช่นเดียวกับการจัดกลุ่มแบบการวางอาคารเรียนเป็นแนวที่การจัดกลุ่มแบบนี้มีกรณีตัวอย่างอาคารอยู่อย่างจำกัด

ในการสัมภาษณ์สถาปนิก/นักวิชาการ ปรากฏว่าไม่มีการกล่าวถึงการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ด้วยการจัดกลุ่มอาคารแบบการวางอาคารโอบล้อมของคัประธาน เว้นแต่สถาปนิกนิตติ สถาปัตตานนท์ ที่แสดงแนวคิดในการออกแบบธรรมศาลา วัดสุทัศน์เทพวราราม ว่ามีการจัดกลุ่มอาคารที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากสถาปัตยกรรมไทยที่มีการใช้ระเบียงคดล้อมรอบอาคารประธาน

ทั้งนี้ กรณีมหารัชมงคลเจดีย์ ซึ่งสถาปนิกจิกร ชินาสัย เป็นผู้ออกแบบองค์เจดีย์ โดยมีสถาปนิกนิตติ สถาปัตตานนท์ เป็นผู้ออกแบบระเบียงคด เป็นการจัดกลุ่มอาคารแบบการวางอาคารล้อมรอบองค์ประธานตามแบบเดิมภายใต้รูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ส่วนพิพิธภัณฑสถานการเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สถาปนิกกรมชลประทาน (ธานี แก้วสืปลาด) มีแนวทางในการจัดกลุ่มอาคารแบบเดียวกันนี้ โดยมีอาคารเฉลิมพระเกียรติเป็นอาคารประธาน มีอาคารบริวารโอบล้อมโดยรอบทั่ว 4 ด้าน

ในการสอบถามความคิดเห็นต่อประเด็นด้านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มแบบการวางอาคารล้อมของคัประธานในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ซึ่งบ่งบอกว่า กลุ่มสถาปนิกยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการนำการจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมของคัประธานมาเป็นกลไกในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ขณะที่คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในประเด็นเดียวกันนี้ในระดับที่สูงกว่าไม่มากนัก ($\bar{X} = 3.57$)

สรุปได้ว่า การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมองค์ประธาน เป็นแบบแผนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมของไทย ที่มีปัจจัยด้านความเชื่อเป็นพื้นฐานสำคัญ การมีอยู่อย่างจำกัดของอาคารกรณีตัวอย่างที่มีการจัดกลุ่มตามแบบนี้ แสดงถึงการที่มวลสถาปนิกยังมองข้าม จึงเป็นแนวทางที่น่าจะมีการสืบสาน หรือปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขของบริบทปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ได้อย่างกว้างขวางต่อไป

การวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง

การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง เป็นหนึ่งในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนไทย ที่มีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านบริบทท้องถิ่นผนวกกับปัจจัยด้านสภาพสังคม โดยมีต้นแบบจากการจัดกลุ่มของที่อยู่อาศัย ทั้งกฎที่อยู่อาศัยของสงฆ์และเรือนอยู่อาศัยของคนทั่วไป ที่มีการแบ่งอาคารออกเป็นเรือน/หอย่อย ๆ ตามประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ วางล้อมชานยกพื้น

อาคารที่มีการจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมที่ว่างที่ยังคงรักษาแบบแผนดั้งเดิมด้วยการจัดกลุ่มอาคารแบบสมมาตร ปรากฏในกรณีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิพิธภัณฑ์การแพทย์แผนไทย กรณีปรับเปลี่ยนที่ว่างตรงกลางจากชานยกพื้นเป็นลานระดับดินอาทิ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติถลาง ส่วนอาคารสถาบันอาศรมศิลป์ ใช้ทั้งชานและลานร่วมกัน กรณีที่เปลี่ยนใหม่จากพื้นที่ชานซึ่งเปิดโล่งเป็นทางเดินเชื่อมภายใต้หลังคาคลุมที่ยังคงทำหน้าที่เชื่อมต่ออาคารต่าง ๆ เข้าด้วยกันเช่นเดียวกับลาน ปรากฏในโรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกของอาจ สাত্রพันธุ์ ซึ่งสนใจการวางผังบ้านแบบจีนมาเป็นต้นแบบ เป็นที่มาของการมีลานกลางที่รายล้อมด้วยอาคารโดยรอบของโรงแรมราชมรรคา สถาปนิกที่มีแนวคิดในการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สะท้อนความเป็นชาติไทยอย่างพิถีพิถัน เสนอการออกแบบอาคารที่มีลานเป็นองค์ประกอบสำคัญเสมอ ขณะที่สถาปนิกอมตะ หลูไพบุลย์ ซึ่งมีแนวคิดในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยจากปัจจัยของบริบท สะท้อนให้เห็นได้ในกรณีศาลา ภูเก็ต ที่มีการแยกอาคารออกเป็นมวลย่อย ๆ กระจายตัววางอยู่ท่ามกลางพื้นที่เปิดโล่ง ส่วนสถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา นอกจากเน้นการมีน้ำเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการแสดงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่แล้ว ยังให้ความสำคัญกับการมีลานที่โอบล้อมด้วยอาคารอีกด้วย ดังปรากฏในกรณีทำเนียบองคมนตรี สถาปนิกนิธิ สถาปิตานนท์ อ้างอิงต้นแบบพุทธ-

สถาปัตยกรรมที่มีระบียบาตรโอบล้อมลานเพื่อสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ดังปรากฏที่อาคารกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับสถาปนิกชัยวัฒน์ ลิ้ม-วิจิตรานนท์ กล่าวถึงการอ้างอิงเรือนไทยเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ ทำนองเดียวกับสถาปนิกเขียนศักดิ์ แสงเกลี้ยง

การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมลานเป็นแนวการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเพื่อสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ที่หักล้างสถาปนิกและคนทั่วไปให้ความสำคัญ ในการสอบถามความคิดเห็น ปรากฏว่า กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มแบบนี้ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.75$) ทั้งนี้ กลุ่มคนทั่วไปก็แสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดกลุ่มแบบนี้ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.76$) เช่นเดียวกัน

สรุปได้ว่า การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารล้อมที่ว่าง เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์ไทย ที่ได้รับการยอมรับจากปัจจัยบริบทท้องถิ่นและสภาพสังคมเป็นหลัก การจัดกลุ่มแบบนี้มีสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยของไทยเป็นต้นแบบ ทำกฎที่อยู่อาศัยของสงฆ์และเรือนที่อยู่อาศัยของคนทั่วไปที่มีการกระจายอาคารออกเป็นเรือนหอต่าง ๆ วางล้อมลาน กล่าวได้ว่า การจัดกลุ่มแบบการวางอาคารโอบล้อมที่ว่างได้รับการยอมรับมากที่สุดในการจัดกลุ่มอาคารทำสวนแบบ ทำให้เกิดการสืบสาน และปรับเปลี่ยน รวมทั้งมีแนวโน้มในการคิดใหม่ทำใหม่ เพื่อการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่

4.6.3 การวิเคราะห์การสร้างมวล

ไตรภาค

การสร้างมวลให้มีลักษณะไตรภาค คือมีโครงสร้างทางกายภาพประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ฐาน เรือน และยอด เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปในสถาปัตยกรรมไทย โดยมีที่มาจากปัจจัยบริบทท้องถิ่นและปัจจัยสุนทรียภาพ ไตรภาคในสถาปัตยกรรมไทยปรากฏทั้งในอาคารเชิงประติมากรรมขัณฑ์เจดีย์ ซึ่งประกอบด้วยฐาน เรือนธาตุ และปลียอด อาคารเครื่องก่อทรงจั่ว ซึ่งประกอบด้วยฐาน เรือน และหลังคา ตลอดจนเรือนเครื่องไม้ที่อยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยเสาดอย เรือน และหลังคา

กรณีสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่มีลักษณะไตรภาคปรากฏในอาคารทางพุทธศาสนาทั้งหลาย เช่น มหาธรรมกายเจดีย์ ศูนย์ทวารวดีเจดีย์ โบสถ์วัดศาลาลอย

โบสถ์วัดพระธรรมกาย หอไตรวัดป่าวชิรบรรพต เป็นต้น รวมทั้งอนุสรณ์สถานมหาวิทยาลัยพระมงคลเทพมุนี อาคารเพื่อประโยชน์ใช้สอยสมัยใหม่ที่มีลักษณะไตรภาค ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมจากการออกแบบของสถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา เช่น อาคารโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โรงเรียนนานาชาติกรุงเทพ เป็นต้น ลักษณะไตรภาคยังปรากฏในอาคารสูงอีกด้วย เช่น อาคารสำนักงานใหญ่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย อาคารสารสนเทศ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

ลักษณะไตรภาคเป็นแนวทางที่สถาปนิกนำมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่อย่างแพร่หลาย จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกสิน พงษ์หาญยุทธ์ ได้นำลักษณะไตรภาคมาปรับเปลี่ยนใช้กับอาคารสูงที่มีประโยชน์ใช้สอยซับซ้อนสำหรับสถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้กำหนดหลัก 4 ประการในการสร้างสรรค์ลักษณะไทย ได้แก่ การมีหลังคาโดดเด่น การยกพื้น การมีเสาลอย และการมีน้ำเป็นองค์ประกอบ ในสามข้อแรกซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการสร้างมวลอาคาร ยังผลให้อาคารมีลักษณะไตรภาคโดยปริยาย ขณะที่สถาปนิกนิธิ สถาปิตานนท์ เน้นการสร้างมวลที่มีลักษณะไตรภาค โดยเฉพาะในอาคารทางพุทธศาสนา ทั้งนี้ กรณีอนุสรณ์สถานมหาวิทยาลัยพระมงคลเทพมุนี ซึ่งเป็นอาคารทรงพีระมิดที่มีลักษณะเรียบเกลี้ยงนั้น ลักษณะไตรภาคตามแนวทางออกแบบของสถาปนิกผู้นี้เกิดจากการใช้วัสดุที่แตกต่างกันในส่วนฐานด้านล่าง ส่วนเรือนซึ่งอยู่ถัดขึ้นไป และส่วนยอดที่อยู่บนสุด ส่วนสถาปนิกธีรพล นิยม ผู้มีแนวทางที่แสดงความอ่อนน้อมต่อธรรมชาติและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสานกับภูมิปัญญาใหม่ สะท้อนออกมาในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบดั้งเรือนซึ่งมีลักษณะไตรภาค ดังปรากฏในบ้านเฮือนธรรม และสถาปนิกชัยวัฒน์ ลิ้มวัฒนานนท์ กล่าวถึงแนวทางการออกแบบธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีหลังคาเป็นแรงบันดาลใจ หล่อหลอมเป็นสถาปัตยกรรมที่มีองค์ 3 คือ เสาลอย เรือน และหลังคา

แม้ลักษณะไตรภาคปรากฏในงานสถาปัตยกรรมหลากหลายกรณี และสถาปนิกหลายรายนำลักษณะไตรภาคมาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ตามแนวทางของตน แต่ในการสอบถามความคิดเห็น กลุ่มสถาปนิกกลับแสดงความเห็นต่อการสร้างเอกลักษณ์ไทยในลักษณะไตรภาคในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.50$) เท่านั้น อย่างไรก็ตาม คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในประเด็นเดียวกันนี้ในระดับค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.73$)

สรุปได้ว่า การสร้างมรดกในลักษณะไตรภาคเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ไทย โดยวิบริบทท้องถิ่นและสุนทรียภาพเป็นปัจจัยพื้นฐาน ลักษณะไตรภาคได้รับการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ทั้งในลักษณะการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และวิวัฒนาการในการพัฒนาสู่การคิดใหม่ทำใหม่อีกด้วย

การเรียงตัวทางตัว

การเรียงตัวทางตัวเป็นการสร้างมรดกตามแบบแผนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์ไทย ที่มีปัจจัยด้านสภาพสังคมและปัจจัยด้านสุนทรียภาพเป็นเงื่อนไขหลักความจริงแล้ว ไตรภาคนับเป็นลักษณะการเรียงตัวทางตัวเช่นเดียวกัน โดยมีฐานวางอยู่ส่วนล่างสุด ส่วนเรือนและยอดที่ขยับขึ้นไปตามแนวตัวตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดโดยเฉพาะส่วนฐานและส่วนยอดจะพบองค์ประกอบย่อย ๆ ที่วางทับซ้อนกันหลายชั้น ซึ่งสะท้อนความประณีตในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมได้เป็นอย่างดี และยังเกี่ยวเนื่องกับขนบฐานานุลักษณะทางสถาปัตยกรรมไทยอีกด้วย

สถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ไทยสมัยใหม่ที่มีรูปแบบการเรียงตัวทางตัว เช่น สุสานหลวงอารามมหาเจดีย์ อาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบ พระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรณีสถาปัตยกรรมการเรียงตัวทางตัวโดยเฉพาะการทำให้ค่าซ้อนขึ้น เช่น ศาลาพระที่นั่งวิมานเมฆ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช หอขัณฑ์ศิลปิน เป็นต้น ลักษณะการเรียงตัวทางตัวปรากฏในอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ด้วยเช่นกัน

แม้จะมีกรณีสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่หลายรายการที่มีรูปแบบเข้าช่วยการเรียงตัวทางตัว แต่ในการให้สัมภาษณ์ สถาปนิกส่วนใหญ่ไม่ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยด้วยวิธีจัดองค์ประกอบเรียงตัวทางตัวแต่อย่างใด ยกเว้นสถาปนิกชาติลีธดาธิตสกุล ที่มีแนวคิดในการออกแบบลักษณะไทยผสมผสานขออาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยใช้วิธีการเรียงตัวทางตัวทำในส่วนอาคารประธานและอาคารบริหาร รวมทั้งการออกแบบอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ที่มีลักษณะฐานอาคารซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกันขึ้นไปจนมีฐานคล้ายกำแพงเขา และมีเจดีย์ประดิษฐานอยู่ในส่วนบนสุด

ในการสอบถามความคิดเห็นต่อการสร้างมวลาการที่มีการจัดระเบียบองค์ประกอบเรียงซ้อนกันขึ้นไปตามแนวตั้ง สถาปนิกแสดงความเห็นด้วยไม่มากนัก ($\bar{x} = 2.86$) กล่าวได้ว่า สถาปนิกยังมองข้ามการสร้างเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ผ่านการสร้างมวลาการในลักษณะการเรียงตัวทางตั้ง ในขณะที่คนทั่วไปแสดงความเห็นด้วยในประเด็นเดียวกันนี้ค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.63$)

สรุปได้ว่า การเรียงตัวทางตั้งเป็นการสร้างมวลาที่แสดงถึงการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนไทย ที่มีปัจจัยด้านสภาพสังคมและปัจจัยด้านสุนทรียภาพเป็นพื้นฐานสำคัญ แม้จะมีกรณีอาคารหลายรายการที่เข้าข่ายการสร้างมวลาที่มีลักษณะการเรียงตัวทางตั้ง แต่ก็เกินไปโดยปริยายตามเงื่อนไขการแสดงฐานานุลักษณะมากกว่าจงใจออกแบบเพื่อสร้างสรรค์เอกลักษณ์ไทยตามแนวนี้ กล่าวได้ว่า สถาปนิกยังไม่ได้ให้ความสำคัญในประเด็นนี้มากนัก จึงควรแก่การทบทวนนำมาสืบสานหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน

ฐานานุลักษณะ

ฐานานุลักษณะที่ปรากฏในการสร้างมวลาการ เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกเอกลักษณ์ไทย เป็นภาพสะท้อนของปัจจัยสภาพสังคมและปัจจัยสุนทรียภาพสถาปัตยกรรมที่ตอบสนองการใช้สอยของชนชั้นสูงในสังคมมีความโดดเด่น สูงส่ง่าประณีตบรรจง แตกต่างจากสถาปัตยกรรมที่สนองการใช้สอยของสามัญชน ในขณะที่สถาปัตยกรรมที่สนองประโยชน์ใช้สอยของภิกษุสงฆ์ก็มีลักษณะเฉพาะแตกต่างออกไป

สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่มีประโยชน์ใช้สอยอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์ ที่มีการแสดงฐานานุลักษณะด้วยรูปแบบอาคารยอดแหลม เช่น หอรัชมงคล สวนหลวง ร. 9 อาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น กรณีที่แสดงฐานานุลักษณะด้วยการใช้หลังคาซ้อนชั้น เช่น ศาลาพระมิ่งขวัญ ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร หอจักรศิลป์ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นต้น กรณีที่แสดงฐานานุลักษณะด้วยเครื่องลายทอง เช่น พระตำหนักเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบางแพ เป็นต้น ส่วนกรณีอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่องสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กำหนดให้อาคารส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เป็นอาคารประธานที่มีความโดดเด่นด้านรูปลักษณ์และกำหนดตำแหน่งไว้เป็นส่วนแรกของกลุ่มอาคาร

จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา มีแนวทําในการออกแบบทําเนียบอัครมนตรีซึ่งมีที่ตั้งอยู่ใกล้กับพระบรมมหาราชวังคือ นอกเหนือจากการใช้นํ้าเป็นองค์ประกอบ การใช้สัญลักษณ์जू เพื่อสร้างสรรคเอกลักษณ์ไทยแล้ว ยังเน้นลักษณะเรียบง่าย ไม่สูงเด่น ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพต่อพระบรมมหาราชวังอีกด้วย ส่วนสถาปนิกชาติรี ผลิตลิตสกุล มีแนวคิดที่คำนึงถึงการแสดงฐานานุลักษณืทางสถาปัตยกรรมในการออกแบบอาคารอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์เช่นเดียวกัน ด้วยการสร้างรูปลักษณืให้โดดเด่น แตกต่างจากอาคารส่วนอื่นที่บรรจุประโยชน์ใช้สอยสำหรับคนทั่วไป ในประเด็นเรื่อง การสร้างสรรครูปลักษณืทางสถาปัตยกรรมสูง-ต่ำให้สมควรแก่ฐานะ เป็นสิ่งที่นักวิชาการศรีภัทร วังสิโกดม ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน ดังพรรณนะที่แสดงความไม่เห็นด้วยในการสร้างหอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์และโอรสครุฑพระราชกิติที่มีความสูงข่มวัดพระแก้ววังหน้า ซึ่งขัดต่อขนบฐานานุลักษณืทางสถาปัตยกรรมของไทย

ในประเด็นด้านการใช้ฐานานุลักษณืทางสถาปัตยกรรมเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ไทย จากการสอบถามความคิดเห็น กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยในการแสดงฐานานุลักษณืทางสถาปัตยกรรมขออาคารอันเกี่ยวเนื่องกับสถาบันกษัตริย์ด้วยการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น ($\bar{x} = 3.56$) และการใช้หลังคาช่อเฉลม ($\bar{x} = 3.44$) ในขณะที่กลุ่มคนทั่วไปให้ความสำคัญในประเด็นเดียวกันนี้เป็นอย่างมาก ทั้งการใช้หลังคาจั่วซ้อนชั้น ($\bar{x} = 4.01$) และการใช้หลังคาช่อเฉลม ($\bar{x} = 3.90$)

สรุปได้ว่า ฐานานุลักษณืที่ปรากฏในมรดกขออาคารเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมเอกลักษณ์ไทยที่มีมาแต่อดีต และยังคงสืบทอดอย่างต่อเนื่องสู่ปัจจุบัน สืบย้อนี่แล้วคนไทยยังแฝงไว้ด้วยชนบชนชั้น นับเป็นลักษณะไทยที่สำคัญประการหนึ่ง ควรแก่การนำมาสืบสานในการสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการณืปัจจุบัน

จักรวาลจำลอง

จักรวาลจำลองเป็นมรดกอาคารที่เกิดจากการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามแบบแผนไทยที่มีมาแต่อดีต โดยมีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านความเชื่อ จักรวาลตามคติทางพุทธศาสนาเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม 'ไตรภูมิ' โดยพื้นฐาน จักรวาลมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลาง รายล้อมด้วยทิวเขาสัณปรีถ์ 7 ชั้น จากนั้นจึงเป็นมหาสมุทรที่มีทวีปอยู่ทั้ง

4 ทิศ สุดเขตจักรวาลมีกำแพงล้อมรอบ สถาปัตยกรรมไทยในอดีตไม่ว่าจะเป็นวัง วัด หรือบ้าน ล้วนเป็นภาพจำลองของมณฑลจักรวาลที่ได้รับการรังสรรค์ไว้บนพื้นพิภพทั้งสิ้น

พุทธสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ เช่น มหาธรรมกายเจดีย์ สุนันทวนารามมหาเจดีย์ เป็นต้น ยังคงรักษารูปแบบตามคติการจำลองจักรวาลมาประดิษฐานบนพื้นพิภพ ดังเช่นเจดีย์ในอดีต ส่วนอาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีจักรวาลจำลองของเรือนยอดทรงมณฑปเป็นต้นแบบ อาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) สืบสายะสภาสถาน มุ่งให้เป็นสถานที่ประกอบกรรมดีที่มีไตรภูมิจักรวาลคติตามแนวพุทธเป็นแม่บท

จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกพิรศ พชรเสวต มีแนวทางการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สะท้อนความเป็นชาติไทย โดยมีแนวคิดเรื่องจักรวาลวิทยาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ขณะที่สถาปนิกชาติรี อดาลิตสกุล สนใจนำคติไตรภูมิมาเป็นแม่บทในการออกแบบ ดังปรากฏแผนผังจักรวาลบนเพดานห้องโถงของอาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และในการออกแบบอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ถือเป็นการสถาปนาเขาพระสุเมรุแห่งใหม่ไว้บนพื้นพิภพ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการศรีศักร วัลลิโภดม แสดงทรรศนะไม่เห็นด้วยต่อแนวคิดการจำลองเขาพระสุเมรุไว้ในรูปลักษณะอาคารรัฐสภาไทย (แห่งใหม่) ในประการที่มีลักษณะเป็นดั่งเมรุเผาศพ

ผลจากการสอบถามความคิดเห็น กลุ่มสถาปนิกแสดงความเห็นด้วยต่อการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบไม่มากนัก ($\bar{x} = 3.13$) ใกล้เคียงกับระดับความเห็นด้วยหากนำคติไตรภูมิไปใช้ในการออกแบบอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ ($\bar{x} = 3.29$) สำหรับคนทั่วไปแล้ว การสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยด้วยการนำคติไตรภูมิมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบ เป็นสิ่งที่ได้รับความเห็นด้วยค่อนข้างมาก ($\bar{x} = 3.77$) ทำนองเดียวกับประเด็นการนำคติไตรภูมิไปใช้ในการออกแบบอาคารที่มีความสำคัญระดับชาติ ($\bar{x} = 3.72$)

สรุปได้ว่า มวลอาคารที่มีรูปแบบเป็นจักรวาลจำลองเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมตามความเชื่อของไทย โดยมีที่มาจากคติทางพุทธศาสนา ในอดีต อาคารทั้งหลายล้วนมีสถานะเป็นจักรวาลจำลอง ในปัจจุบัน การจำลองจักรวาลลงสู่สถาปัตยกรรมที่มุ่งตอบสนองสังคมสมัยใหม่เลือนลางจางหายไปจากแนวทางการสร้างสรรค์ของสถาปนิกส่วนใหญ่ ทั้งนี้ จักรวาลไม่ได้มีสาระเพียงด้านรูปลักษณ์ แต่ยังมี

สาระสำคัญเนื้อหาที่อ้างอิงกับคำสอนตามหลักทางพุทธศาสนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง จึงควรค่าแก่การสืบสาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับกาลเทศะ

ลักษณะอนุสาวรีย์

ลักษณะอนุสาวรีย์ที่ปรากฏในเวลชอวชาการเป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ในแบบแผนไทยเช่นเดียวกับที่มีอยู่ในแบบแผนสถาปัตยกรรมของชนชาติอื่น โดยมีพื้นฐานมาจากปัจจัยด้านความเชื่อและสุนทรียภาพเป็นสำคัญ ครอบคลุมลักษณะที่เป็นภูมิสัญลักษณ์ ลักษณะที่แสดงความยิ่งใหญ่ และลักษณะที่แสดงพลังศรัทธา ย้ำผลให้งานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะอนุสาวรีย์มีรูปแบบที่สูงเด่น ใหญ่โต หรือพิเศษไม่มีใครเหมือน ซึ่งเกี่ยวข้องการจดจำและรำลึกถึง

กรณีสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ที่มีลักษณะอนุสาวรีย์ เช่น มหาธรรมกายเจดีย์ ซึ่งแสดงออกถึงพลังศรัทธาของมวลมหาสาธุชน อนุสรณ์สถานแห่งชาติ ซึ่งมีลักษณะแสดงความยิ่งใหญ่ในการเป็นอนุสรณ์ของผู้เสียสละเพื่อชาติ อาคารสำคัญขอสถาบันการศึกษาที่มุ่งหมายให้เป็นสัญลักษณ์ เช่น ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร อาคารมิตลสิทธาคาร มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา เป็นต้น

สำหรับอนุสรณ์สถานแห่งชาติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรออกแบบให้เป็นภูมิสัญลักษณ์ของปากทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครทางด้านทิศเหนือด้วยในเวลาเดียวกัน ด้วยการสร้างสรรค์อาคารประธานรูปทรงแปลเหลี่ยมให้มียอดแหลมสูงเด่น เห็นได้แต่ไกล ส่วนกรณีตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ซึ่งเป็นอาคารที่มีความสูงเพียง 3 ชั้น สถาปนิกสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา สร้างลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์โดยใช้รูปแบบโครงขดโคมที่ดัดดัดแบบมาจากขดโคมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ ประกอบอยู่ที่ด้านหน้าอาคาร ขณะที่สถาปนิกจิตร ชินาลัย มุ่งให้มหาธรรมกายเจดีย์ที่มีความสูงเพียง 32-40 เมตร บรรลุลักษณะอนุสาวรีย์ที่แสดงพลังศรัทธาด้วยการทำยอดโคมและเชิงลาดของอาคารเจดีย์เป็นสีทอง ซึ่งเกิดจากการประดิษฐ์ฐานพระธรรมกายสีทองจำนวน 300,000 องค์ลงไป จนก่อเกิดเป็นมหาเจดีย์ที่มีลักษณะไม่เหมือนใคร

จากการสัมภาษณ์ สถาปนิกสิน พงษ์หาญยุทธ์ มีแนวทางการออกแบบอาคารเชิงภูมิสัญลักษณ์ ดังปรากฏในกรณี In Square Retails Complex สถาปนิกนิธิ สถาปิตานนท์ มุ่งสร้างสรรค์ให้อาคารมียุคสมัยสถาปัตยกรรมเป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ด้วยรูปแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากใบไม้ ก่อรูปเป็นอาคารที่มีลักษณะด้านหน้าเรียวแหลมสูงเด่น รับกับมุมมองจากถนนบรมราชชนนี สถาปนิกชาติรี ลดาลลิตสกุล มีแนวคิดให้อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น 'สถาปัตยกรรมแห่งความทรงจำ' ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ด้วยมุมมองที่โดดเด่นจากสนามผืนกว้าง

สรุปได้ว่า ลักษณะอนุสาวรีย์ซึ่งเป็นการสร้างมวลอาคารให้ง่ายต่อการจดจำรำลึกถึง เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมของไทยที่มีมาแต่อดีต โดยมีพื้นฐานจากปัจจัยด้านความเชื่อผนวกกับปัจจัยด้านสุนทรียภาพ ลักษณะอนุสาวรีย์ได้รับการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ต้องการให้เป็นสัญลักษณ์ของสถานที่อย่างต่อเนื่อง จึงมีการสืบสาน รวมทั้งปรับเปลี่ยน และพัฒนาสู่การคิดใหม่ทำใหม่ สอดคล้องกับเงื่อนไขสภาพการณ์ที่พัฒนาก้าวไปในปัจจุบันสมัย

4.7 การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่

จากการวิเคราะห์เชิงบูรณาการและการอภิปรายผลนำไปสู่สาระในความสำคัญแนวทาง ปัจจัย การยอมรับ การพัฒนา ฯลฯ เกี่ยวกับการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ในเชิงทฤษฎีและหลักการจะต้องเชื่อมโยงไปสู่ข้อสรุปการสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ด้วยการจัดทำ:

1. การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ผ่านแนวรูปแบบต่าง ๆ และแนวโน้มในการสร้างสรรค์
2. ข้อสรุปลักษณะโดดเด่นในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

4.7.1 การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ผ่านแนวรูปแบบต่าง ๆ และแนวโน้มในการสร้างสรรค์

การวิเคราะห์การก่อรูปทางสถาปัตยกรรม ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการ คือ การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล โดยการเชื่อมโยงกับผลงานสถาปัตยกรรมที่จำแนกตามลักษณะการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ ตามนิยามดังต่อไปนี้

การสืบสาน (inheritance) หมายถึง การทำตามแบบแผนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม ทั้งนี้ การสืบสานย่อมมีระดับมาก-น้อย หรือช้อย่น้อยหนึ่งใกล้เคียง-ถอยห่างจากของเดิม การสืบสานที่ถอยห่างจากของเดิมเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยน

การปรับเปลี่ยน (transformation) หมายถึง การผันแปร/ประยุกต์แบบแผนการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมไปจากต้นแบบดั้งเดิม โดยเริ่มอิงกับแนวคิด รูปแบบ วัสดุ วิธีการก่อสร้าง ฯลฯ ภายใต้บริบทปัจจุบัน ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนมีระดับจากน้อยไปหามากเช่นเดียวกัน การปรับเปลี่ยนไปมากเป็นจุดเริ่มต้นของการคิดใหม่ทำใหม่

การคิดใหม่ทำใหม่ (reinvention) หมายถึง นวัตกรรมในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่ตอบรับกับเงื่อนไข/ปัจจัยตามสภาพการณ์ปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ยังสามารถเชื่อมโยงไปสู่รากเหง้าของความเป็นไทยได้ ที่อาจพัฒนาต่อไปเป็นรูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ในบริบทสังคมสมัยใหม่โดยแท้

การวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมและนิยามในการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ดังกล่าวข้างต้น ปรากฏผลดังตาราง 4-7

ตาราง 4-7 การวิเคราะห์ก่อรูปทางสถาปัตยกรรมในมิติการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่

การก่อรูป	การสืบสาน	การปรับเปลี่ยน	การคิดใหม่ทำใหม่
การวางผัง			
• ทิศทาง			
1. ว่าด้วยทิศหันอน-ตึนนอน	-	-	-
2. การวางอาคารตามตะวัน	อาคารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม. ขอนแก่น (2)	อาคารเรียนรวมมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (2)	
3. การหันหน้าอาคารสู่แม่น้ำ	โรงแรมยูเดีย ออน เดอะริเวอร์ (3)	อาคารศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา (3) ทำเนียบองคมนตรี (3) อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ (3) อาคารกระทรวงการต่างประเทศ (3)	
4. การหันหน้าอาคารไปทางตะวันออก	โบสถ์วัดศาลาลอย (4) โบสถ์วัดพระธรรมกาย (4) โบสถ์วัดป่าบ้านผักนึ่ง (4)	โบสถ์วัดสุนันทวนาราม (4)	

การก่อรูป	การสืบสาน	การปรับเปลี่ยน	การคิดใหม่ทำใหม่
• แนวแกน 1. การจัดระเบียบแนวแกน 2. ความสัมพันธ์กับบริบท 3. ลักษณะสมมาตร-อสมมาตร	โบสถ์วัดศาลาลอย (2) โบสถ์วัดพระธรรมกาย (2) หอไตรวัดป่าวิจิตรบรรพต (3) ศาลาธรรม บ้านเอื้อนธรรม (3) อาคารเรียนรวมมหาวิทยาสัยวงษ์ขวลิตกุล (3) หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (3) หอขัศศิศิลป์ (3)	อนุสรณ์สถานแห่งชาติ (1) อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (1) โบสถ์วัดป่าบ้านผักนึ่ง (2) โบสถ์วัดสุนันทวนาราม (2) สุนันทวนารามมหาเจดีย์ (2) อาคารกระทรวงการต่างประเทศ (2)	โรงแรมราชมรรคา (1) อาคารสนามบินสมุย (2)
• ลำดับ	โบสถ์วัดศาลาลอย สุนันทวนารามมหาเจดีย์	มหาธรรมกายเจดีย์ โรงแรมราชมรรคา อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์	โรงแรมศาลา ภูเก็ต
• ระดับ		อาคารศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์	มหาธรรมกายเจดีย์

การก่อรูป	การสืบสาน	การปรับเปลี่ยน	การคิดใหม่ทำใหม่
การจัดกลุ่ม การวางอาคารเรียงเป็นแนว		อนุสรณ์สถานแห่งชาติ อาคารวิจัยและการศึกษา ต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ	
การวางอาคารโอบล้อมองค์ประธาน	มหาธรรมกายเจดีย์	ธรรมศาลา วัดสุนันทวนา ราม พิพิธภัณฑ์การเกษตร เฉลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	
การวางอาคารโอบล้อมที่ว่าง	พิพิธภัณฑ์และศูนย์ ฝึกอบรมการแพทย์แผน ไทย	พิพิธภัณฑ์พลสถานแห่ง ชาติกลาง อาคารสถาบันอาศรม ศิลป์ โรงแรมศิริพินา วิลล่า รี สอร์ท แอนด์ สปา	อาคารศูนย์การประชุม แห่งชาติสิริกิติ์ โรงเรียนนานาชาติกรุง เทพ โรงแรมราชมรรคา อาคารกระทรวงการต่าง ประเทศ
การสร้างมวล ไตรภาค	โบสถ์วัดศาลาลอย โบสถ์วัดพระธรรมกาย สุนันทวนารามมหาเจดีย์	มหาธรรมกายเจดีย์ หอไตร วัดป่าอริยบรรพต ตึกโดม มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โรงเรียนนานาชาติกรุง เทพ อาคารสำนักงานใหญ่ การปิโตรเลียมแห่ง ประเทศไทย	อนุสรณ์สถานมหาวิหาร พระมงคลเทพมุนี

การก่อรูป	การสืบสาน	การปรับเปลี่ยน	การคิดใหม่ทำใหม่
การเรียงตัวทางตั้ง	ศูนย์ทวนนารามมหาเจดีย์ ศาลาพระมิ่งขวัญ ศูนย์ ศิลปาชีพบางไทร	อาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาคารวิจัยและการศึกษา ต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ อาคารรัฐสภาไทย (แห่ง ใหม่)	
ฐานานุลักษณะ	พระตำหนักเฉลิมพระ เกียรติ อำเภอปากพนัง ศาลาพระมิ่งขวัญ ศูนย์ ศิลปาชีพบางไทร หออัครศิลป์ หอจกเมฆาเบญจกัณฑ์ชาติ เฉลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ	หอรัชมาศ ล้วนหลว ร. 9 อาคารวิจัยและการศึกษา ต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ อาคารเฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา มหา วิทยาลัยเชียงใหม่	
จักรวาลจำลอง	ศูนย์ทวนนารามมหาเจดีย์	อาคารรัฐสภาไทย (แห่ง ใหม่) มหาธรรมกายเจดีย์	
ลักษณะอนุสาวรีย์	ศูนย์ทวนนารามมหาเจดีย์	อนุสรณ์สถานแห่งชาติ อาคารวิจัยและการศึกษา ต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ อาคารรัฐสภาไทย (แห่ง ใหม่)	อาคารโคม มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มหาธรรมกายเจดีย์ อาคารมนิตลลิตอาคาร

4.7.2 ข้อสรุปลักษณะโดดเด่นในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

ข้อสรุปต่อไปนี้มุ่งชี้ความสำคัญของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม พร้อมลักษณะโดดเด่นของสาระในมิติต่าง ๆ ในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม

1. สาระสำคัญทั้ง 3 ประการ คือ การวางผัง การจัดกลุ่ม และการสร้างมวล ในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมมีการสืบสาน การปรับเปลี่ยน และการคิดใหม่ทำใหม่ในระดับมาก-น้อยแตกต่างกัน โดยภาพรวมของการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่ผ่านการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม สรุปได้ว่า มีกรณีตัวอย่างอาคารที่เข้าข่ายการสืบสานและการปรับเปลี่ยนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีกรณีตัวอย่างที่เข้าข่ายการคิดใหม่ทำใหม่น้อยมาก

2. การวางผังจัดเป็นพื้นฐานสำคัญของการก่อรูปทางสถาปัตยกรรม เป็นแบบแผนที่มีการสืบสานอย่างต่อเนื่องในงานสถาปัตยกรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน แม้ว่ารูปแบบงานสถาปัตยกรรมมีการผันแปรไปตามทางเลือกในการออกแบบ การปรับเปลี่ยนสาระในมิติต่าง ๆ ของการวางผังเป็นการสนองตอบต่อบริบทปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวได้ว่า การรักษาแบบแผนของการวางผังคือการคงจิตวิญญาณของความเป็นไทยไว้ในงานสถาปัตยกรรมท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยหยุดนิ่ง

3. การจัดกลุ่มตามแบบแผนไทยที่ไม่รวมประโยชน์ใช้สอยหลายอย่างปนเปื้อนไว้ในอาคารหลังเดียวกัน หากแต่มีการแยกออกเป็นมวลย่อย ๆ แบ่งตามประโยชน์ใช้สอยแต่ละอย่าง แล้วจัดรวมกลุ่มเข้าด้วยกัน สะท้อนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมการปลูกสร้างตามแบบแผนไทยได้เป็นอย่างดี เป็นการก่อรูปที่มีการสืบสานจากสถาปัตยกรรมในอดีตมาโดยลำดับ พร้อมทั้งมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน ดังปรากฏในงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่หลายกรณี

4. การสร้างมวล ทั้งในมิติไตรภาค การเรียงตัวทางตั้ง ฐานานุลักษณะ จักรวาลจำลอง และลักษณะอนุสาวรีย์ เป็นการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมที่แสดงเอกลักษณ์ไทยเชิงประจักษ์ ยังผลให้มีการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง ทั้งในลักษณะการสืบสานจากอดีต การปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขของสภาพการณ์ปัจจุบัน ทั้งยังมีแนวโน้มในการใช้เป็นฐานในการพัฒนาสู่การคิดใหม่ทำใหม่ ซึ่งปรากฏให้เห็นในงานสถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่บางกรณีแล้ว

5. การก่อรูปทางสถาปัตยกรรมประการต่าง ๆ ไม่เพียงเป็นผลจากการหล่อหลอมของปัจจัยด้านบริบททางธรรมชาติของถิ่นฐาน แต่ยังมีบริบททางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญด้วย และไม่ใช่เพียงวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible culture) เท่านั้น วัฒนธรรม

ที่จับต้องไม่ได้ (intangible culture) โดยเฉพาะความเชื่อทางพุทธศาสนาถือเป็นแม่บทในการก่อรูปทางสถาปัตยกรรมของไทย รูปแบบที่ประจักษ์และสภาวะที่อยู่เบื้องหลังเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กันไปในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย

6. สถาปัตยกรรมไทยเป็นสถาปัตยกรรมแห่งฐานานุสัถย์ที่มุ่งตอบสนองสัจธรรมชั้นในจิตใจ อย่างไรก็ตาม ความมีชนชั้นอำมาตย์อยู่ในสังคมไทยสืบมาจนทุกวันนี้ การนำรูปแบบจากอดีต วัช/วัช มาใช้ในการสร้างสรรค์เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่สำหรับอาคารประเภทที่ไม่เคยมีมาก่อน แม้จะเป็นทางออกที่บรรลุลดอย่างเป็นรูปธรรม แต่ยัควรค่าพิจารณาถึงความเหมาะสม ไม่ขัดต่อขนบฐานานุสัถย์ โดยเฉพาะเมื่อนำไปใช้กับอาคารเชิงธุรกิจ ทั้งนี้ เป็นที่ยอมรับและได้รับการอนุโลมในการนำไปใช้สำหรับอาคารสาธารณะที่มีความสำคัญระดับชาติ